

Nr 22

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till jordförvärvslag m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Genom en den 26 februari 1965 dagtecknad proposition, nr 41, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av tredje lagutskottet, har Kungl. Maj:t under åberopande av propositionen bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag till

- 1) jordförvärvslag; och
- 2) lag angående ändrad lydelse av 19 kap. 3 § 1 mom. lagen den 18 juni 1926 (nr 326) om delning av jord å landet.

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen framläggs förslag till ny jordförvärvslag avsedd att ersätta dels 1955 års jordförvärvslag, vilken upphör att gälla vid utgången av juni i år, dels 1925 års s. k. bolagsförbudslag. Till sin allmänna uppbyggnad liknar förslaget den gällande jordförvärvslagen. Jordbruks- och skogsfastigheter får sålunda inte genom bl. a. köp, byte eller gåva förvärvas utan tillstånd av lantbruksnämnd. Från denna huvudregel, som gäller för både fysiska och juridiska personer, görs åtskilliga undantag i nära anslutning till vad som gäller nu.

Förslaget upptar inte något obligatoriskt förvärvshinder. I stället anges olika fall då förvärvstillstånd må vägras. Liksom nu är så fallet, när egendomen i fråga finnes böra tas i anspråk för att underlätta bildandet av brukningsenheter med ändamålsenlig storlek och ägoanordning. Vägras av sådan anledning tillstånd till köp äger säljaren i regel påfordra att staten löser egendomen till det av köparen utfästa priset.

Förvärvstillstånd må vidare vägras, om det finns anledning att anta att förvärvarens huvudsakliga syfte med fånget inte är att själv yrkesmässigt och varaktigt ägna sig åt jordbruk på egendomen eller driva skogsbruk där som stöd åt förvärvaren tillhörigt jordbruk. Denna regel får dock inte utan särskilda skäl tillämpas gentemot förvärvare som industriellt förädla jordbruks- eller skogsprodukter eller handlar med jordbruksprodukter och vars huvudsakliga syfte med fånget är att varaktigt tillgodogöra sig egendomens alster i rörelsen. Dylik förvärvare är således i huvudsak jämställd med aktiv jordbrukare. Detsamma gäller den som förvärvat en för

rationellt skogsbruk lämpad brukningsenhet och ämnar bereda sig stadigvarande inkomst genom eget skogsarbete på egendomen. Motsvarande förmånsställning tillkommer förvärvare av jordbruk, som varken är eller kan bli bärkraftigt, och jord- eller skogsägare som genom tillskottsförvärv rationaliserar sin brukningsenhet.

Viss följdändring föreslås i lagen om delning av jord å landet.

Lagförslagen

De vid propositionen fogade lagförslagen har följande lydelse.

Förslag

till

jordförvärvslag

Häri genom förordnas som följer.

1 §.

Fast egendom, som är taxerad såsom jordbruksfastighet, må ej utan tillstånd av lantbruksnämnd förvärvas genom

köp, byte eller gåva;

tillskott till bolag eller förening;

utdelning eller skifte från bolag eller förening;

fusion enligt 175 § lagen den 14 september 1944 (nr 705) om aktiebolag.

Förvärvstillstånd fordras dock ej

1. om egendomen förvärvas från staten;

2. om staten, landstingskommun, stad, landskommun, köping, municipal-samhälle eller kommunalförbund är förvärvare;

3. om egendomen enligt medgivande av Konungen förvärvas för kyrkligt ändamål eller fånget prövats enligt lagen den 4 januari 1927 (nr 1) angående tillstånd till försäljning av kyrklig jord i vissa fall samt till upplåtelse av sådan jord under tomträtt;

4. om egendomen förvärvas av kreditinrättning vilken enligt lag eller enligt reglemente eller bolagsordning, som Konungen fastställt, är skyldig att åter avyttra densamma;

5. om förvärvaren är fångesmannens make och ej heller om förvärvaren eller, när makar förvärva gemensamt, endera av dem är fångesmannens eller också, om denne är gift, hans makes avkomling, adoptivbarn, syskon eller adoptivbarns eller syskons avkomling, allt under förutsättning att fångesmannen ej enligt 12 § är skyldig att avyttra egendomen;

6. om fånget skall prövas enligt 1, 2 eller 4 § lagen den 30 maj 1916 (nr 156) om vissa inskränkningar i rätten att förvärva fast egendom eller gruva eller aktier i vissa bolag;

7. om förvärvet sker genom inrop på exekutiv auktion;

8. om egendomen ingår i stadsplan eller enligt byggnadsplan, fastställd

efter den 1 januari 1948, är avsedd för annat ändamål än jordbruk eller skogsbruk;

9. om egendomen utgör fastighet som genom avstyckning bildats för annat ändamål än jordbruk eller skogsbruk och ej därefter undergått taxering;

10. om andel i fastighet förvärfvas av någon som redan äger till samma taxeringsenhet hörande andel i fastigheten och ej enligt 12 § är skyldig att avyttra sistnämnda andel;

11. om egendomen utgör fideikommiss eller ingår i fideikommissbo under avveckling och förvärvet sker genom tillskott i samband med teckning av aktier.

2 §.

Har förvärvstillstånd ej sökts före fånet, skall det sökas inom tre månader från det fånet skedde. Ansökan skall göras skriftligen hos lantbruksnämnd inom vars verksamhetsområde egendomen eller del av denna är belägen. I ärendet bör fångeshandlingen eller, om sådan ännu ej upprättats, fångesmannens skriftliga samtycke till ansökningen företes i huvudskrift eller bestyrkt avskrift. Har så ej skett och är ej fråga om förvärv på auktion som avses i 13 §, må sökanden föreläggas att avhjälpa bristen vid äventyr att ansökningen eljest avvisas.

3 §.

Avser fång, som enligt 1 § skulle kräva förvärvstillstånd, del av fastighet och göres sist tre månader efter fånet skriftlig ansökan om avstyckning, fordras ej förvärvstillstånd, om egendomen genom avstyckningen avskiljes för annat ändamål än jordbruk eller skogsbruk.

Finnes i avstyckningsärendet att egendomen är avsedd för jordbruk eller skogsbruk, må avstyckning på grund av fångeshandlingen ej tillåtas utan att frågan om förvärvstillstånd av förrättningsmannen underställts lantbruksnämnden. Sådan underställning må dock underlåtas, om egendomen skall sammanläggas med fastighet som förvärvaren redan äger och anledning ej finnes till antagande att egendomen kan med större fördel läggas till annan fastighet eller att förvärvstillstånd skulle kunna vägras enligt 4 §.

Om vid avstyckningsförrättning som avses i andra stycket underställning icke göres, fordras ej tillstånd till förvärvet.

4 §.

Förvärvstillstånd må vägras, om anledning finnes till antagande att förvärvarens huvudsakliga syfte med fånet icke är att själv eller, såvitt rör sambruksförening, genom medlemmarna yrkesmässigt och varaktigt ägna sig åt jordbruk på egendomen eller driva skogsbruk där som stöd åt förvärvaren tillhörigt jordbruk.

Tillstånd må dock ej vägras med stöd av första stycket

1. om förvärvaren här i riket driver industriell eller kommersiell verksamhet för förädling av jordbruks- eller skogsprodukter eller för distribution av jordbruksprodukter och får antagas med fånet huvudsakligen äsyfta att varaktigt tillgodogöra sig egendomens alster i rörelsen;

2. om fånet avser en för rationellt skogsbruk lämpad brukningsenhet och förvärvaren får antagas med fånet huvudsakligen äsyfta att bereda sig stadigvarande inkomst genom eget skogsarbete på egendomen;

3. om fånet avser jordbruk, som uppenbarligen varken i befintligt skick

eller efter tekniskt och ekonomiskt rimliga rationaliseringsåtgärder kan ge sin innehavare tillfredsställande försörjning;

4. om fånget medför att bruksningsenhet, som redan tillhör förvärvaren, vinner i ändamålsenlighet.

Bestämmelserna i andra stycket gälla ej när fånget avser skogsmark av någon betydelse och icke är ägnat att tillgodose kraven på rationellt skogsbruk och ändamålsenligt utnyttjande av avkastningen och ej heller när andra särskilda skäl föreligga mot att godtaga fånget.

5 §.

Förvärvstillstånd må vägras, om egendomen finnes böra tagas i anspråk för att underlätta bildandet av bruksningsenheter med ändamålsenlig storlek och ägoanordning.

Tillstånd må dock ej vägras med stöd av första stycket

1. om tillstånd sökes till förvärv på auktion som avses i 13 §;
2. om fångesmannen eller tidigare ägare utverkat lantbruksnämndens förklaring, att egendomen må överlätas utan hinder av bestämmelserna i denna paragraf, och fånget sker inom fem år därefter eller inom den kortare tid som må ha utsatts i förklaringen.

6 §.

Förvärvstillstånd må vägras, om fånget avser sådan fastighet eller samjelott, som jämte annan fångesmannen tillhörig mark utgör en för sitt ändamål lämpad bruksningsenhet, eller andel i sådan egendom och bruksningsenhetens bestånd eller ändamålsenlighet skulle äventyras genom att egendomen frånskiljes.

7 §.

Finnes ansökan om förvärvstillstånd icke böra bifallas, med mindre förvärvaren åläggas att verkställa viss åtgärd till främjande av jordbruket eller skogsbruket på egendomen eller på fastighet, som skall sambrukas med denna, och utfäster sig förvärvaren skriftligen att verkställa åtgärden, skall i beslut, varigenom tillstånd meddelas, vite utsättas för underlåtenhet att infria utfästelsen.

Talan om utdömande av vite som avses i första stycket och om utsättande av nytt vite föres av allmän åklagare vid rätten i den ort där egendomen i fråga eller huvuddelen av denna är belägen. Talan må ej väckas utan att lantbruksnämnden hemställt därom. Vite må ej förvandlas.

8 §.

Förvärvstillstånd må för sin giltighet göras beroende av att fånget leder till avstyckning eller sammanläggning. Därvid skall i tillståndsbeslutet utsättas viss tid inom vilken åtgärden skall sökas, om ansökan icke redan gjorts. I beslutet skall vidare anges hos vilken myndighet och på vilket sätt ansökningen skall göras.

Är giltigheten av förvärvstillstånd beroende av att fånget leder till sammanläggning och har ansökan om lagfart skett och förklarats vilande endast i avbidan på fastighetsbildningens genomförande, må sammanläggningen icke hindras av att lagfarten ej beviljats.

9 §.

Göres ej ansökan om förvärvstillstånd eller om åtgärd som sägs i 8 § första stycket inom föreskriven tid och på föreskrivet sätt eller vägras för-

värvstillstånd och vinner beslutet laga kraft, är fånget ogillt. Detsamma gäller, om ansökan i fastighetsbildningsärende som sägs i 3 § eller 8 § första stycket lämnas utan bifall och beslutet härom vinner laga kraft samt tiden för ansökan om förvärvstillstånd utgått.

Är fråga om rätt att förvärva egendom enligt denna lag ännu ej avgjord, skall beträffande lagfart anses möta sådant hinder som avses i 10 § förordningen den 16 juni 1875 (nr 42) angående lagfart å fång till fast egendom.

Skulle mot bestämmelserna i denna paragraf lagfart ha meddelats, äger vad i första stycket sägs ej tillämpning på fånget.

10 §.

Blir köp ogillt till följd av att förvärvstillstånd vägras enligt 5 § och har köpehandlingen i huvudskrift eller bestyrkt avskrift företetts i ärendet, är staten skyldig att, om säljaren yrkar det, lösa egendomen till det pris köparen utfäst. Sådan skyldighet föreligger dock ej, om priset uppenbart överstiger egendomens värde eller egendomen häftar för intecknad gäld till högre belopp än priset.

Innefattar köpehandlingen även köp av fast egendom, vilket ej omedelbart träffas av ogiltigheten men i anledning av denna bringas att återgå, skola bestämmelserna i första stycket tillämpas även på denna egendom, om den ingår i samma brukningsenhet som den övriga egendomen eller av annan anledning icke kan utan olägenhet skiljas från denna.

11 §.

Yrkande om inlösen enligt 10 § skall vid äventyr av talans förlust skriftligen delges lantbruksnämnden inom två månader efter det att avslagsbeslutet vunnit laga kraft. Talan skall vid samma äventyr väckas genom stämning inom sex månader från nämnda tidpunkt. Har säljaren fått del av beslutet först sedan detta vunnit laga kraft, räknas dock tidsfristerna från dagen för delfåendet.

Ingick i köpet egendom som ej skall lösas och var ej särskild köpeskillning utsatt för denna egendom eller visar nämnden att det utsatta beloppet understiger vad som av den sammanlagda köpeskillningen kan anses belöpa på samma egendom, skall löseskillningen bestämmas till så stor del av köpeskillningen som skäligen motsvarar den egendom som skall lösas.

Bifalles talan om inlösen, skall i domen, förutom erforderliga bestämmelser om löseskillningens belopp samt om tiden och sättet för beloppets erläggande, utsättas viss dag då egendomen skall övergå i statens ägo.

12 §.

Egendom, som förvärvats genom inrop på exekutiv auktion under sådana förhållanden att förvärvstillstånd skulle ha krävts vid vanligt köp, skall åter avyttras inom två år efter det att auktionen vunnit laga kraft, om ej dessförinnan nämnda förhållanden upphört eller inroparen erhållit lantbruksnämndens tillstånd att behålla egendomen. Har inropet skett för att skydda någon inroparens fordran eller rättighet, för vilken egendomen häftar på grund av inteckning eller enligt 11 kap. 2 § jordabalken, må länsstyrelsen på ansökan medge skäligt anstånd med egendomens avyttrande, om sannolika skäl visas att i annat fall förlust skulle uppkomma för inroparen. Avyttras ej egendomen inom föreskriven tid, skall länsstyrelsen

på framställning av lantbruksnämnden förordna att egendomen skall säljas på offentlig auktion enligt bestämmelserna i 13 §.

Anteckning om bestämmelserna i första stycket skall göras i det köpebrev som utfärdas med anledning av den exekutiva auktionen och, när lagfart sökes, införas i fastighetsboken, om sökanden icke visar att avyttringsskyldigheten upphört.

I fråga om tillstånd att behålla egendom gälla i tillämpliga delar bestämmelserna om förvärvstillstånd i 4 och 6—8 §§.

13 §.

Finnes, sedan förordnande meddelats enligt 12 §, att inroparen dessförinnan eller senare avyttrat egendomen, skall förordnandet trots detta gå i verkställighet, om lantbruksnämnden icke återkallar sin framställning i ärendet.

I övrigt skall så anses och med ärendet i tillämpliga delar så förfaras, som om egendomen blivit utmätt för fordran med bästa förmånsrätt däri efter, i förekommande fall, sådana rättigheter som besvärade egendomen redan vid den exekutiva auktionen och ha förmånsrätt framför alla befintliga fordringar. Även om det i enlighet härmed bestämda lägsta budet uppnås, må försäljning dock ej ske med mindre den bjudna köpeskillingen täcker det värde som åsatts egendomen av utmätningsmannen eller, om ägaren eller inteckningshavare i god tid före auktionen påkallat särskild värdering, det värde vartill egendomen uppskattas av värderingsmän som överexekutor utser. Egendomen må säljas endast till den som erhållit förvärvstillstånd eller enligt 1 § andra stycket 2, 3, 4 eller 10 må förvärva egendomen utan sådant tillstånd. Avges vid auktionen bud som sålunda må antagas, skall försäljning ske även om innehavare av fordran bestrider det. Vad utsökningslagen i fråga om försäljning av fast egendom och fördelning av köpeskillning föreskriver beträffande gäldenären skall i ärende som avses här tillämpas på ägaren.

Kommer försäljning ej till stånd vid auktionen, äger lantbruksnämnden inom två år efter det att auktionen vunnit laga kraft hos länsstyrelsen påkalla förordnande om ny auktion. Framställes ej sådan begäran inom föreskriven tid eller avges ej heller vid den senare auktionen bud som må antagas, skall frågan om försäljning av egendomen vara förfallen.

Kostnad i samband med auktion, som ej lett till försäljning, skall betalas av statsmedel.

14 §.

Ansökan om tillstånd att förvärva eller behålla egendom eller om förklaring som avses i 5 § andra stycket 2 skall prövas utan dröjsmål. Om särskilt hinder ej möter, skall beslut i ärendet meddelas senast två månader efter det att ansökningen inkommit till den myndighet som har att fatta beslutet.

Avser tillstånd framtida fång, skall i beslutet utsättas viss tid, högst ett år, för tillståndets giltighet.

Vägras tillstånd, skola i beslutet anges tillämpat lagrum och de skäl på vilka beslutet grundas.

Må klagan föras över beslut eller äger säljare påkalla inlösen enligt 10 §, skall i beslutet anges vad som därvid är att iakttaga.

15 §.

Talan mot beslut varigenom lantbruksnämnd avvisat ansökan, vägrat tillstånd att förvärva eller behålla egendom, vägrat förklaring som avses

i 5 § andra stycket 2 eller tillämpat 7 eller 8 § föres hos lantbruksstyrelsen genom besvär. Mot beslut av styrelsen med motsvarande innehåll föres talan genom besvär hos Konungen.

Besvären skola inges till lantbruksnämnden. Denna skall snarast möjligt sända handlingarna i ärendet till besvärsmyndigheten jämte bevis om beslutets delgivning och, om beslutet meddelats av nämnden, eget utlåtande över besvären.

Ha besvären ingivits till besvärsmyndigheten, utgör detta ej hinder mot att besvären upptagas till prövning, om de inkommit före besvärstidens utgång.

16 §.

Konungen äger förordna att frågor, som enligt denna lag ankomma på lantbruksnämnd, i stället skola prövas av lantbruksstyrelsen eller Konungen och att frågor, som enligt lagen ankomma på styrelsen, i stället skola prövas av Konungen.

17 §.

Närmare föreskrifter för lagens tillämpning meddelas av Konungen eller myndighet som Konungen bestämmer.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1965, då giltighetstiden för jordförvärvslagen den 3 juni 1955 (nr 272) utgår.

Genom denna lag upphäves lagen den 18 juni 1925 (nr 219) angående förbud i vissa fall för bolag, förening och stiftelse att förvärva fast egendom.

Förekommer i lag eller annan författning hänvisning till eller avses däri eljest stadgande, som ersatts genom bestämmelse i den nya lagen, skall den bestämmelsen i stället tillämpas.

Beträffande fång, som skett före den 1 juli 1965, skola äldre bestämmelser fortfarande tillämpas.

Förslag

till

**lag angående ändrad lydelse av 19 kap. 3 § 1 mom. lagen den 18 juni 1926
(nr 326) om delning av jord å landet**

Härigenom förordnas, att 19 kap. 3 § 1 mom. lagen den 18 juni 1926 om delning av jord å landet¹ skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

*(Nuvarande lydelse)**(Föreslagen lydelse)*

3 §.

1 mom. Avstyckning från — — — förenade olägenheter.

I ort, — — — — jordbruket därstädes.

Vad i detta moment sägs utgör ej hinder mot avstyckning av skogsmark i enlighet med tillstånd, som Konungen meddelat jämlikt lagen angående förbud i vissa fall för bo- lag, förening och stiftelse att förvärva fast egendom.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1965. Beträffande avstyckning på grund av fång, som skett dessförinnan, skola äldre bestämmelser fortfarande tillämpas.

Motioner

Utskottet har i samband med propositionen behandlat följande i anledning av densamma väckta motioner, nämligen

a) likalydande motionerna I: 647 av herrar *Adolfsson* och *Lager* och II: 767 av herr *Karlsson* i Huddinge *m. fl.*, i vilka hemställs,

»att riksdagen måtte godkänna Kungl. Maj:ts förslag till jordförvärvslag med den ändringen, att lagens 4:de paragraf erhåller följande ändrade lydelse:

§ 4.

Förvärvstillstånd må vägras, om anledning finnes till — — — mot att godtaga fånget.

Förvärvstillstånd må vägras förvärvare, som avses i andra stycket punkt 1, om ej statlig myndighet, som Konungen bestämmer, och kommun lämnat

¹ Senaste lydelse av 3 § se 1947:700.

skriftligt meddelande av innebörd att staten eller kommun icke vill förvärva egendomen»;

b) likalydande motionerna I: 651 av herr *Dahlberg m. fl.* och II: 771 av herr *Wikner m. fl.*, i vilka yrkas,

»att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställer om att erforderliga medel på riksstat tillföres domänverket för inköp av mark i områden, där jordbruket viker och en stagnerande sysselsättning råder»;

c) likalydande motionerna I: 652 av herr *Hedström m. fl.* och II: 770 av herr *Lassinantti m. fl.*, i vilka hemställs,

»dels att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte uttala, att markfonden bör tillföras erforderliga medel, så att staten får möjlighet att på samma villkor som andra skogsägare öka sitt markinnehav genom förvärv av skogsmark,

dels att riksdagen måtte besluta, att, när särskilda skäl föreligger, statligt kreditstöd må lämnas vid förvärv och yttre rationalisering av skogsbruksfastigheter, där förvärvaren avser att försörja sig genom eget skogsarbete,

dels att, när en förskjutning av äganderättsförhållandena i fråga om markinnehav nu accepteras, det allmänna ges möjlighet att leda denna utveckling på sätt som anförts i det föregående, samt

att utskottet måtte utarbета härför erforderlig lagtext»;

d) motionen I: 654 av herr *Hansson, Nils*, vari yrkas,

»att i förslaget till jordförvärvslag första stycket i § 4 avslutas sålunda: »——— varaktigt ägna sig åt jordbruk på egendomen eller där driva skogsbruk»;

att punkt 2 i samma paragraf får följande lydelse: »——— om fånget avser en för rationellt skogsbruk lämpad brukningsenhet och förvärvaren får antagas med fånget huvudsakligen åsyfta att bereda sig stadigvarande inkomst genom egen drift av egendomen»; samt

att de framförda synpunkterna även i övrigt beaktas»;

e) likalydande motionerna I: 657 av herr *Bengtson m. fl.* och II: 777 av herr *Hedlund m. fl.*, i vilka hemställs,

»I. att riksdagen med förklaring att jordförvärvslagstiftningen bör reformeras i samband med behandlingen av jordbruksutredningens och etableringsutredningens förslag måtte avslå propositionen nr 41;

II. att riksdagen måtte besluta förlänga gällande jordförvärvslags giltighetstid till och med den 30 juni 1967; och

att vederbörande utskott måtte utarbета förslag till härför erforderlig författningstext;

III. att riksdagen måtte besluta överlämna motionen i den del den avser huvudlinjer för en jordförvärvslagstiftningsreform till 1960 års jordbruksutredning; samt

IV. alternativt — därest riksdagen dock skulle anse, att lagstiftningsbeslut bör fattas i nuvarande sammanhang — att riksdagen måtte besluta reforme-

ring av jordförvärvslagstiftningen i överensstämmelse med i motionen angivna 8-punktersprogram; och

att vederbörande utskott under nämnda förutsättning måtte utarbeta förslag till härför erforderlig författningstext»;

f) likalydande motionerna I: 658 av herr *Lundström m. fl.* och II: 778 av herr *Ohlin m. fl.*, i vilka hemställs,

»I. att riksdagen vid behandling av Kungl. Maj:ts prop. nr 41 måtte för sin del besluta att

a) 4 § i jordförvärvslagen utformas i enlighet med vad ovan angivits,

b) att den nya jordförvärvslagens giltighetstid fastställs till fem år; samt

II. att vederbörande utskott måtte utarbeta förslag till erforderlig författningstext»;

g) motionen I: 659 av herr *Svedberg, Erik*, och herr *Wanhainen*, vari yrkas,

»att i 1 § i nämnda lag göres det tillägget att förvärvstillstånd ej erfordras om landstingskommun, stad, landskommun, köping, municipalsamhälle eller kommunalförbund är förvärvare *inom det egna området*»;

h) likalydande motionerna I: 660 av herr *Virgin m. fl.* och II: 776 av herr *Heckscher m. fl.*, i vilka hemställs,

»1. att mom. 2 och 3 i 1 § måtte utgå samt återstående moment erhålla ändrad nummerföljd;

2. att 4 § jämte 5 § måtte erhålla följande ändrade lydelse:

4 §.

Förvärvstillstånd må vägras, om anledning finnes till antagande att förvärvarens huvudsakliga syfte med fånget icke är att själv eller, såvitt rör sambruksförening, genom medlemmarna varaktigt driva jord- eller skogsbruk.

Tillstånd må dock ej vägras med stöd av första stycket,

1. om förvärvaren här i riket driver industriell eller kommersiell verksamhet för förädling av jordbruks- eller skogsprodukter eller för distribution av jordbruksprodukter och kan göra troligt att egendomen på ett rationellt sätt kommer att utnyttjas inom nämnda rörelse;

2. om fånget avser jordbruk, som uppenbarligen varken i befintligt skick eller efter tekniskt och ekonomiskt rimliga rationaliseringsåtgärder kan ge sin innehavare tillfredsställande försörjning;

3. om fånget medför att brukningsenhet, som redan tillhör förvärvaren, vinner i ändamålsenlighet.

Bestämmelserna i andra stycket gälla ej när särskilda skäl föreligga mot att godtaga fånget.

För bifall till framställning om förvärv må prövningsmyndighet uppställa som villkor att förvärvaren i samband därmed försäljer mark som erfordras

för rationalisering av annan tillhörigt jord- eller skogsbruk och som för förvärvaren är av ringa betydelse.

5 §.

Förvärvstillstånd må dock utan hänsyn till vad som sägs i 4 § vägras, om egendomen finnes böra tagas i anspråk för att underlätta bildandet av brukningsenheter med ändamålsenlig storlek och ägoanordning.

3. att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t som sin mening ge till känna

a) att köpare av skogsbruksenhet, vilka i övrigt enligt bestämmelserna i 4 § blir förvärvsberättigade, även skall vara berättigade till statliga kreditgarantier på sätt som gäller vid förvärv av jordbruksfastighet;

b) att domänverkets förvärv begränsas till sådana markförvärv som är ägnade att bidra till en rationell drift på den skog verket redan innehar;

c) att de problem, som en liberaliserad jordlagstiftning aktualiserar för de kombinerade jordbruks- och fiskefastigheterna, skyndsamt måtte göras till föremål för särskild utredning»; samt

i) motionen II: 775 av herr *Dahlgren m. fl.*, vari hemställs,

»att riksdagen vid behandlingen av propositionen nr 41 måtte besluta i enlighet med motionens syfte, samt

att vederbörande utskott måtte utarbeta erforderlig lagtext».

Beträffande skälen för motionärernas yrkanden hänvisas, i den mån redogörelse ej lämnas nedan, till motionerna II: 767, I: 651, I: 652, I: 654, I: 659, II: 775, II: 776, II: 777 och II: 778.

Inledning

Den 16 augusti 1961 avgav 1958 års jordlagsutredning betänkande med förslag till jordförvärvslag m. m. (SOU 1961: 49). Ledamöter av utredningen var därvid landshövdingen Gustaf Nilsson, tillika ordförande, häradshövdingen Arvid Ribbing, tillika huvudsekreterare, riksdagsmännen Hjalmar Nilsson, And. E. Johansson, Sven E. Sundin och Einar Hæggholm, lantbrukaren Sigge Oscarsson samt förbundsordföranden Yngve Persson. Vid betänkandet fauns fogade ett antal reservationer och särskilda yttranden.

Sedan betänkandet remissbehandlats, har år 1964 — under beaktande av bl. a. innehållet i betänkandet, reservationerna och de särskilda yttrandena samt de inkomna remissvaren — inom jordbruksdepartementet upprättats en *promemoria med förslag till ny jordförvärvslag*.

Även departementspromemorian har remissbehandlats. Yttranden har avgetts av Svea hovrätt, hovrätten för Nedre Norrland, kammarkollegiet, bankinspektionen, domänstyrelsen, lantbruksstyrelsen, lantmäteristyrelsen, skogsstyrelsen, statens jordbruksnämnd, kommerskollegium, ombudsman-

naämbetet för näringsfrihetsfrågor, länsstyrelserna i Kalmar, Malmöhus, Göteborgs och Bohus, Älvsborgs, Gävleborgs, Västernorrlands och Norrbottens län, arrendelagsutredningen, 1960 års jordbruksutredning, etableringsutredningen, Hyresgästernas Sparkasse- och Byggnadsföreningars Riksförbund, Kooperativa förbundets styrelse, Landsorganisationen i Sverige (*LO*), Riksförbundet Landsbygdens Folk gemensamt med Sveriges Lantbruksförbund och Sveriges Skogsägareföreningars Riksförbund (*RLF m. fl.*), Samarbetsorganet i jordbruksfrågor för enskild handel och industri, Skogsindustriernas Samarbetsutskott, Svenska kommunförbundet, Svenska landstingsförbundet, Svenska Lanarbetareförbundet, Svenska Skogsarbetareförbundet, Svenska stadsförbundet, Sveriges agronom- och lantbrukslärareförbund, Sveriges Akademikers Centralorganisation (*SACO*), Sveriges Grossistförbund, Sveriges Industriförbund, Sveriges Köpmannaförbund, Sveriges lantmätareförening, Sveriges Skogsägareförbund samt Tjänstemännens centralorganisation (*TCO*). Vissa av dessa har i sin tur inhämtat yttranden från andra myndigheter eller organisationer.

Gällande bestämmelser

De nuvarande reglerna i ämnet återfinns i lagen den 18 juni 1925 (nr 219) angående förbud i vissa fall för bolag, förening och stiftelse att förvärva fast egendom (bolagsförbudslagen) och lagen den 3 juni 1955 (nr 272) om inskränkning i rätten att förvärva jordbruksfastighet (jordförvärvslagen). Av betydelse i sammanhanget är även lagen den 30 maj 1916 (nr 156) om vissa inskränkningar i rätten att förvärva fast egendom eller gruva eller aktier i vissa bolag (utlänningsförbudslagen).

En redogörelse för de viktigaste bestämmelserna i de tre nämnda lagarna lämnas i propositionen s. 11—12. Lagtexten i bolagsförbudslagen och jordförvärvslagen återges i propositionen s. 79—87.

Översikt över jordlagsutredningens förslag

I propositionen s. 12—23 lämnas en översikt över jordlagsutredningens förslag.

Förlängning av giltighetstiden för 1955 års jordförvärvslag

Enligt övergångsbestämmelserna till 1955 års jordförvärvslag gällde lagen till och med den 30 juni 1962. Genom lagstiftning år 1962 (prop. 16, L³U 1, rskr 71) förordnades att lagen skulle äga fortsatt giltighet till och med den 30 juni 1963.

I proposition nr 10 till 1963 års riksdag föreslogs förlängning av jordförvärvslagens giltighetstid till och med den 30 juni 1965. Föredragande departementschefen, statsrådet Holmqvist, anförde därvid bl. a. följande.

Hösten 1961 inkom och utremitterades ett av 1958 års jordlagsutredning avgivet betänkande med förslag till ny jordförvärvslag m. m. (SOU 1961: 49). I avvaktan på resultatet av den omfattande remissbehandlingen blev giltighetstiden för 1955 års lag våren 1962 förlängd t. o. m. den 30 juni 1963 (SFS nr 123). Remissyttrandena har numera inkommit. Nära nog genomgående ges i dem uttryck för den meningen, att tiden inte är mogen för ett avgörande om jordförvärvslagstiftningens framtida utformning. I synnerhet understryker man frågans beroende av de resultat vartill 1960 års jordbruksutredning kan komma. Men även andra pågående utredningar och inte minst rådande oklarhet om vårt tillträde till den europeiska ekonomiska gemenskapen anses motivera ett uppskov. Här må också erinras om den i år tillsatta etableringsutredningens uppdrag att mot bakgrunden av sistnämnda spörsmål verkställa en allmän översyn av de frågor som sammanhänger med rätt att här i riket förvärva egendom. Det synes mig som om i rådande läge övervägande skäl talar för ett anstånd med reformeringen av jordförvärvslagstiftningen. Jag föreslår därför att giltighetstiden för den nuvarande lagen förlängs t. o. m. den 30 juni 1965.

Enligt de i ämnet väckta likalydande motionerna I: 287 och II: 331 var de av departementschefen anförda skälen inte av den styrka att de motiverade en tvåårig förlängning. Motionärerna ansåg det vara av största betydelse att en omprövning av jordförvärvslagen i dess helhet skedde så snart som möjligt. De hemställde därför att lagens giltighetstid skulle förlängas endast t. o. m. den 30 juni 1964.

I sitt enhälliga utlåtande över propositionen och motionerna yttrade tredje lagutskottet efter en redogörelse för departementschefens anförande och motionärernas förslag följande (L³U 1).

Jordförvärvslagen utgör endast en del av den jordpolitiska lagstiftning, med vars hjälp samhället söker förhindra och reglera vissa jordförvärv. Till detta rättsområde hör jämväl bl. a. lagen angående förbud i vissa fall för bolag, förening och stiftelse att förvärva fast egendom (bolagsförbudslagen) och lagen om vissa inskränkningar i rätten att förvärva fast egendom m. m. (utlänningsförbudslagen). Som framgår av departementschefens uttalande är hela frågan om rätten att här i riket förvärva egendom under omprövning i samband med pågående utredningar. Det är därför enligt utskottets mening naturligt och lämpligt att en samtidig lösning av hithörande komplicerade problem såvitt möjligt eftersträvas, vilket dock uppenbarligen kan bli tidskrävande. Detta får likväl icke innebära att frågan om en reformering av jordförvärvslagen fördröjes. Utskottet vill därför understryka vikten av att nämnda fråga snarast bringas till sin lösning. Med hänsyn till vad departementschefen anfört kan man enligt utskottets bedömande dock icke räkna med att förslag till ny jordförvärvslag skall kunna föreläggas nästa års riksdag. Utskottet vill erinra om att såväl jordbruksutredningens som etableringsutredningens arbete enligt årets riksdagsberättelse beräknas pågå hela 1963. Det måste i ett sådant läge anses befogat att nu gällande jordförvärvslag förlänges på föreslaget sätt.

Utskottets hemställan om avslag å motionerna och bifall till propositionen bifölls av riksdagen (rskr 54).

Departementspromemorian

Den allmänna motiveringen för det genom departementspromemorian framlagda förslaget till ny jordförvärvslag redovisas i propositionen s. 23—29. I promemorian intagna förslag till lagtext återges — i vad de ej överensstämmer med de till lagrådet remitterade förslagen — i propositionen s. 88—89.

Yttranden över departementspromemorian

En sammanställning av de remissyttranden som avgivits över departementspromemorian återfinns i propositionen s. 30—54.

Departementschefen

Begränsningar i rätten för bolag och andra juridiska personer att förvärva mark infördes i början av 1900-talet. Lagstiftningen härom fick sin i stort sett ännu gällande utformning år 1925 genom bolagsförbudslagen. Strax efter andra världskrigets slut infördes en reglering av fysiska personers förvärv av jord och skog genom en tidsbegränsad lagstiftning. F. n. gäller i detta hänseende 1955 års jordförvärvslag, vars giltighetstid förlängts två gånger, senast intill den 1 juli i år.

Frågan om en reformering av jordförvärvslagstiftningen har varit aktuell sedan slutet av 1950-talet. Den år 1958 tillkallade jordlagsutredningen framlade i augusti 1961 betänkande med förslag till åtskilliga ändringar i lagstiftningen. Vid betänkandet var fogade reservationer och särskilda yttranden som berör flera huvudfrågor. Betänkandet har remissbehandlats.

Med beaktande av bl. a. innehållet i jordlagsutredningens betänkande, de därvid fogade reservationerna och särskilda yttrandena samt remissvaren har inom jordbruksdepartementet under år 1964 upprättats en promemoria angående ny jordförvärvslag. I promemorian föreslås att 1925 års bolagsförbudslag och 1955 års jordförvärvslag ersätts med en ny jordförvärvslag. I förhållande till gällande lagar innebär promemorieförslaget en väsentlig uppmjukning av möjligheterna att förvärva jord och skog. Över promemorian har yttranden avgetts av ett stort antal myndigheter och organisationer.

De begränsningar i näringsfriheten, som jordförvärvslagstiftningen innebär, får inte motverka en ur samhällelig synpunkt sund utveckling av jordbruks- och skogsbruksnäringarna, utan lagstiftningen bör i stället utformas så, att den främjar en sådan utveckling. Därför krävs uppenbarligen att lag-

stiftningen fortlöpande anpassas till de aktuella förhållandena. Inte minst är detta påkallat av den dynamiska samhällsutvecklingen under efterkrigstiden, vilken starkt påverkat jordbruks- och skogsnäringarna.

I departementspromemorian har getts en kortfattad beskrivning av den omdaningsprocess som under de senaste åren pågått inom svenskt jordbruk och skogsbruk. För jordbrukets del är det mest utmärkande draget i denna process att antalet brukningsenheter minskar i snabb takt och att betydande arealer åker tas ur produktionen. Inom skogsbruket framträder starkast den fortlöpande mekaniseringen, vilken medför ändringar i driftsstrukturen och arbetskraftsbehovet. I promemorian har understrukits att denna utveckling med all sannolikhet kommer att fortsätta i ökad takt.

Vad i promemorian sägs om utvecklingen inom jordbruket och skogsbruket vitsordas och understryks i de flesta remissyttrandena. Mot bakgrunden härav framhåller också ett stort antal remissinstanser med skärpa behovet av att reformera jordförvärvslagstiftningen. Till dessa hör bl. a. de myndigheter som närmast svarar för statens medverkan i jordbrukets och skogsbrukets rationalisering, nämligen lantbruksstyrelsen, skogsstyrelsen och lantmäteristyrelsen. Det fåtal remissinstanser, som avstyrker den föreslagna lagstiftningen, medger samtidigt att den nuvarande inte är helt tidsenlig.

Det är uppenbart att utvecklingen på samhällslivets olika områden medfört att jordförvärvslagstiftningen i vissa hänseenden är föråldrad. Vad beträffar regleringen av juridiska personers förvärv har 40 år förflutit sedan bolagsförbudslagen utfärdades. Under lagens giltighetstid har inte endast strukturen i det svenska näringslivet ändrats på ett genomgripande sätt utan även en omfattande befolkningsomflyttning skett från landsbygd till tätort. De sociala förhållandena i landet är också nu helt omgestaltade. Lagstiftningen om enskilda personers jordförvärv reviderades senast år 1955 men bygger fortfarande till väsentliga delar på uppfattningar vilkas bakgrund är förhållandena under och omedelbart efter andra världskriget. Sedan dess har bl. a. jordbrukets betydelse för sysselsättningen minskat starkt. År 1945 var sålunda 21 % av den förvärvsarbeteande befolkningen sysselsatt inom jordbruket, medan det nu rör sig om 8 å 9 %.

Till följd av att jordförvärvslagstiftningen blivit föråldrad är det, såsom konstaterats i departementspromemorian, svårt att tillämpa den med tillfredsställande resultat. Härigenom hämmas en ur ekonomisk synpunkt rationell användning av jord och skog. I vissa fall har det också visat sig vara svårt för jordbrukare att till skäligt pris finna avsättning för sin egendom bland förvärvsberättigade enskilda köpare. Detta tar sig uttryck bl. a. i att antalet hembud av fastigheter till såväl lantbruksnämnderna som domänverket ökar. Lantbruksnämndernas rationaliseringsreserv av jord och skog, som vid 1962 års utgång omfattade ca 2 000 fastigheter med ett taxeringsvärde av 48,7 milj. kr., har den 31 december 1964 ökat till ca 3 200 fastigheter med ett taxeringsvärde av 80,9 milj. kr.

Skälen för en omprövning av jordförvärvslagstiftningen framstår enligt min mening som utomordentligt starka. Att, såsom ifrågasätts i några remissyttranden, helt avskaffa lagstiftningen är dock av flera skäl ej tillrädligt. Det är sålunda inte förenligt med insatserna från statens sida till stöd för jordbrukets och skogsbrukets rationalisering att frånhända myndigheterna möjlighet att hindra markförvärv som motverkar dessa insatser. Enligt min uppfattning är det också alltjämt nödvändigt att ha bestämmelser till skydd för etablering och vidareutveckling av sådana jordbruks- och skogsbruksföretag vilkas tillkomst staten enligt gällande jordpolitiska riktlinjer ekonomiskt stöder. Även i övrigt finner jag skäl tala för att företagare, som på ett ur samhällets synpunkter rationellt sätt kan tillgodogöra sig jordbruks- och skogsprodukter, får ett visst företräde till förvärv av jord och skog. Å andra sidan måste, såsom lantbruksstyrelsen betonar i sitt remissyttrande, en grundsats för lagstiftningen vara att förvärvshinder bör uppställas endast om och i den mån det behövs med hänsyn till ett samhällsintresse av betydande styrka.

Vad jag nu sagt leder till att en rad olika intressen måste vägas mot varandra vid utformningen av lagstiftningen och att det måste finnas utrymme att vid tillämpningen ta hänsyn till omständigheterna i varje enskilt fall. Det i departementspromemorian framlagda förslaget innehåller en regel enligt vilken tillstånd till markförvärv alltid skall kunna vägras om marken behövs för att underlätta tillkomsten av ändamålsenliga jordbruk och skogsbruk. I sådant fall skall dock staten liksom nu vara skyldig att på begäran inlösa marken. En annan huvudregel i förslaget är att förvärvstillstånd får vägras om förvärvarens huvudsakliga syfte med förvärvet inte är att själv yrkesmässigt och varaktigt ägna sig åt jordbruk på egendomen eller driva skogsbruk där som stöd åt förvärvaren tillhörigt jordbruk. Från denna regel undantas vissa fall, då förvärvstillstånd — trots att förvärvarens syfte inte är att förfara med egendomen på nämnda sätt — får vägras enligt huvudregeln endast om särskilda skäl föreligger. Det första av dessa undantag avser företagare — oavsett företagsform — som här i landet driver industriell eller kommersiell verksamhet för förädling av jordbruks- eller skogsprodukter eller för distribution av jordbruksprodukter. Det fordras dock här att förvärvarens huvudsakliga syfte med fånget får antas vara att varaktigt tillgodogöra sig egendomens produkter i rörelsen. Det andra undantaget avser svaga jordbruk, som inte kan ge innehavaren tillfredsställande försörjning, och det tredje undantaget avser jordbruk som är så stora och kapitalkrävande att de inte kan beräknas vara efterfrågade av jordbrukare i allmänhet. Det fjärde och sista undantaget åsyftar tillskotts-förvärv varigenom en brukningsenhet, som förvärvaren redan innehar, blir ändamålsenligare. Åt den tillämpande myndigheten ges till följd av promemorieförslagets utformning möjlighet att även i andra fall bevilja förvärvstillstånd efter prövning av omständigheterna i det enskilda fallet.

Huvudgrunderna i promemorieförslaget omfattas med gillande av de flesta remissinstanserna. I de relativt få remissyttranden, där förslaget helt avstyrks, anförs som främsta skäl att resultatet av 1960 års jordbruksutrednings arbete bör avvaktas innan ändringar i jordförvärvslagstiftningen vidtas. Någon mera ingående motivering för denna ståndpunkt lämnas emellertid inte. I direktiven för jordbruksutredningen har i denna fråga uttalats endast att utredningen bör vara oförhindrad att ta upp spörsmålet om jämkningar i den jordpolitiska lagstiftningen som gäller eller kan komma att beslutas på grundval av 1958 års jordlagsutrednings arbete. Det har sålunda förutsatts att jordförvärvslagstiftningen kan komma att ändras under den tid jordbruksutredningen pågår. Flera remissorgan har också den uppfattningen att de i departementspromemorian föreslagna ändringarna inte är mera omfattande än att de motiveras av den redan pågående omdaningsprocessen inom jordbruket och skogsbruket. TCO erinrar bl. a. om att organisationen i sitt yttrande år 1962 över jordlagsutredningens betänkande särskilt underströk att tiden var mogen att avveckla den lagstiftning som hindrar juridiska personer att förvärva mark i syfte att bedriva skogsbruk eller jordbruk. Av jordbruksutredningens remissyttrande, vilket ger uttryck åt två divergerande uppfattningar, framgår att enligt den ena av dessa förslaget i sina huvuddrag är väl förenligt med de riktlinjer för en intensifierad rationaliseringspolitik som utredningen torde komma fram till. Huvudmyndigheten för jordbrukets rationalisering, lantbruksstyrelsen, framhåller, att det sedan en rad av år finns ett angeläget behov av en tidsenlig lag, och tillstyrker att en ny jordförvärvslag antas nu. Med hänsyn till det anförda finner jag att en anpassning enligt de i departementspromemorian angivna grunderna av jordförvärvslagstiftningen till utvecklingen inom jordbruket och skogsbruket bör kunna ske innan jordbruksutredningen slutförts. Jag har vid detta ställningstagande även beaktat att det, såsom förutsatts i direktiven för jordbruksutredningen och betonas av vissa remissinstanser, givetvis ej möter hinder att genom lagändring eller vid lagtillämpningen beakta de riktlinjer som kan komma att beslutas på grundval av jordbruksutredningens arbete.

I några remissvar framhålls som skäl för uppskov med ändringar i jordförvärvslagstiftningen, att villkoren för och konsekvenserna av en eventuell svensk anknytning till EEC först bör klarna. Det må här erinras om att innebörden av våra förpliktelser på grund av EFTA-konventionens bestämmelser om nationell likabehandling utvecklats i propositionen rörande upprättandet av frihandelssammanslutningen. Etableringsutredningen, som har att överväga med fortsatt integration sammanhängande frågor rörande bl. a. förvärv av fast egendom, motsätter sig inte att jordförvärvslagstiftningen ändras utan avvaktan på resultatet av utredningens arbete. Enligt utredningen är det dessutom inte möjligt att med någon större grad av säkerhet uttala sig om hur stor sannolikheten är för att frågan om vidgad

etableringsrätt här i landet kan komma att aktualiseras inom en någorlunda näraliggande framtid. Jag delar etableringsutredningens uppfattning i detta hänseende. Eftersom frågan om Sveriges anslutning till EEC eller en ännu större europeisk marknad inte torde aktualiseras inom överskådlig tid, finns det inte någon anledning att av detta skäl uppskjuta en för svenskt näringsliv angelägen reform av den lagstiftning som reglerar svenska rättssubjekts förvärv av fast egendom. Frågan om etableringsrätten i en större marknad berör för övrigt inte endast de på jordbruk och skogsbruk grundade näringarna utan hela näringslivet. Självfallet bör dock, såsom etableringsutredningen framhåller, vid utformningen av den nya lagstiftningen inte bortses från de etableringsrättsliga aspekterna utan tvärtom så långt möjligt beaktas de konsekvenser som skulle uppstå om lagen i en framtid eventuellt skulle tillämpas även på utländska rättssubjekt. Dessa synpunkter har enligt min uppfattning också kommit till uttryck i promemorieförslaget. Jag vill särskilt peka på de bestämmelser, som intagits i 4 § sista stycket av promemorians lagförslag, och de uttalanden som i promemorian gjorts om hur vid tillståndsprovningen skall beaktas från samhällelig synpunkt primära intressen. Om där åsyftade intressen löper risk att eftersättas, medför nyssnämnda bestämmelser en restriktivare tillståndsprovning vare sig det gäller inhemsk eller utländsk förvärvare.

Såsom ett generellt skäl för en avvisande hållning mot förslagen i departementspromemorian anförs från några håll att verkningarna av dessa i olika hänseenden bör närmare utredas. Det ligger enligt min mening i sakens natur att detta inte är möjligt att göra i förväg med nöjaktig tillförlitlighet. De undersökningar som åsyftas skulle nämligen kräva att enskilda personers och företags benägenhet att i olika situationer i en framtid sälja och köpa egendom ytterligare klarlades. Svårigheterna att klarlägga dessa hypotetiska förhållanden belyses av att i remissyttrandena redovisas vitt skilda uppfattningar om de kommande verkningarna. Jag anser det däremot vara angeläget att verkningarna av en ny lagstiftning följs upp. Om de lagförslag som jag framlägger i det följande antas, avser jag att föreslå att lantbruksstyrelsen får i uppdrag att följa utvecklingen och efter lämplig tid inkomma med redogörelse för erfarenheterna.

Den nya jordförvärvslag som således enligt min mening nu bör komma till stånd torde, såsom förordats i jordlagsutredningens betänkande och i departementspromemorian, böra reglera både fysiska och juridiska personers förvärv av fast egendom som är taxerad såsom jordbruksfastighet.

Redan av vad jag anfört i det föregående framgår att det för den yttre rationaliseringen alltjämt är ofrånkomligt med en bestämmelse som innebär, att förvärvstillstånd alltid kan vägras om egendomen behöver tas i anspråk för att underlätta bildandet av brukningsenheter med ändamålsenlig storlek och ägoanordning. Jag ansluter mig således i detta hänseende till jordlagsutredningens och departementspromemorians förslag. När denna

bestämmelse tillämpas, bör staten fortfarande vara skyldig att på begäran lösa in egendomen.

Lagens uppgift att skydda den enskilde jordbrukarens möjligheter att etablera sig och vidareutveckla sitt företag har i promemorian tillgodosetts genom en huvudregel som innebär, att jordbrukare alltid skall få tillstånd att för den egna verksamheten förvärva befintligt jordbruk liksom tillskott av jord och skog, allt i den mån objektet inte anses böra tas i anspråk för rationalisering av andra brukningsenheter. Den enskilde jordbrukaren får härigenom möjlighet att, oavsett storleken av det företag han redan innehar, genom egna initiativ tillföra detta den ytterligare mark som han anser behövlig för att med bästa resultat driva sin rörelse. Till skillnad från gällande jordförvärvslag ställs i promemorieförslaget inte upp några särskilda hinder för sådan storleksrationalisering ens om denna innebär att två bärkraftiga jordbruk läggs ihop. Remissinstanserna uttalar stor tillfredsställelse med förslaget i denna del, och i huvudsak görs inte andra invändningar än att man på några håll ifrågasätter om inte förvärvsprioriteten beträffande tillskott av skog bör förbehållas bärkraftiga jordbruk.

För min del anser jag promemorieförslaget på denna punkt vara väl avvägt. Det finns ej bärande skäl att förmäna den enskilde jordbrukaren att fritt utveckla sitt företag annat än när tillskottsmarken behövs för rationalisering av andra brukningsenheter. Jag är medveten om att invändningar kan riktas mot att även enheter, där jordbruksdelen är svag, får förstärkas med skog. Övervägande skäl synes mig dock tala för att ägare av dylik enhet, vilken önskar med egna resurser förbättra underlaget för sin rörelse, också får göra detta utan onödiga hinder. Därvid bör ej heller krävas att förvärvet skall vara ägnat att tillgodose krav på rationellt skogsbruk. Visserligen fordrar det mekaniserade skogsbruket betydligt större skogsareal än som normalt är kombinerat med jordbruk. Det får emellertid förutsättas att jordbrukarna genom inbördes samverkan rationaliserar skogsbruksdriften. Jag finner följaktligen att bestämmelserna i denna del bör utformas i överensstämmelse med promemorieförslaget.

Redan enligt gällande jordförvärvslag föreligger vissa möjligheter att bevilja även andra än aktiva jordbrukare tillstånd att förvärva jord och skog. Jordlagsutredningen har i sitt lagförslag tagit upp en rad fall där förvärvstillstånd inte utan särskilda skäl får vägras. Även i promemorieförslaget har detta skett, varjämte förslaget — genom att där ingenstans sägs att förvärvstillstånd *skall* vägras utan blott att tillstånd under vissa förutsättningar *må* vägras — lämnar möjlighet öppen att alltid bifalla en tillståndsansökan. Det förut berörda skyddet för den aktive jord- och skogsbrukarens markanskaffning kan inte rimligen få bli någon ensamrätt att förvärva jord och skog. Även jag anser det därför nödvändigt med bestämmelser som innebär att också andra förvärvare kan få förvärvstillstånd. Att förutse alla i praktiken förekommande fall, där förvärvstillstånd kan vara motiverat, tor-

de emellertid vara ogörligt. Jag kan inte biträda de remissförslag som innebär att lagen skulle uttömmade ange förutsättningarna för förvärvstillstånd. Däremot bör, såsom skett i promemorieförslaget, uttryckligen anges vissa typfall där det skall vara inte bara möjligt utan normalt att tillstånd ges.

I promemorieförslaget har i detta hänseende först tagits upp förvärv som görs av företagare vilken här i landet driver industriell eller kommersiell verksamhet för förädling av jordbruks- eller skogsprodukter eller distribution av jordbruksprodukter, om förvärvaren med fånget huvudsakligen syftar till att varaktigt tillgodogöra sig egendomens alster i rörelsen. Skälen för att förvärvstillstånd normalt bör meddelas i sådant fall — oberoende av om förvärvaren driver sin rörelse i bolagsform eller ej — har ingående redovisats i promemorians allmänna motivering. Vad gäller jordbruk har anförts att såväl rättviseskäl som det allmänna intresset av fri konkurrens inom produktion och handel talar för att förädlings- och distributionsföretag inom livsmedelssektorn bör få möjlighet att utsträcka sin verksamhet till att omfatta även jordbruksproduktion. I fråga om skogsmark har i promemorian framhållits skogsindustriföretagens behov av råvarubas, angelägenheten av att nuvarande skogsmarksinnehav förbättras genom arronderingsförvärv och önskemålet att i bygder, där jordbruket viker, frigjorda marker tas om hand för rationell skogsproduktion.

Promemorieförslagets principiella ståndpunkt i denna del vinner i hög grad anslutning hos remissinstanserna. Inte endast de berörda företagarnas organisationer utan även de stora löntagarorganisationerna och vissa myndigheter ställer sig klart positiva. Helt avvisande är däremot företrädarna för jordbrukets och det mindre skogsbrukets organisationer.

För min del finner jag de i departementspromemorian anförda motiven för vidgade förvärvsmöjligheter för företag, som behöver jord eller skog i sin rörelse, vara bärande. Med den utveckling, som skett på snart sagt alla samhällslivets områden, är det inte längre nödvändigt att upprätthålla samma stränga spärr mot bolags och andra juridiska personers markförvärv som bolagsförbudslagen. Tvärtom talar enligt min mening starka samhällsekonomiska skäl för att företag med den inriktning som det här är fråga om får tillfälle att kombinera sin rörelse med råvaruproduktion för eget behov. Ombudsmannaämbetet för näringsfrihetsfrågor har också i sitt remissvar starkt understrukit behovet av ökad konkurrens inom de delar av näringslivet som är beroende av jordbruket. I fråga om skogsbruket vill jag hänvisa till att bl. a. Svenska Skogsarbetareförbundet anser att bolagsförbudslagen bör upphävas och att fysiska och juridiska personers förvärv måste bedömas från samma utgångspunkter.

En av de invändningar som framförs mot promemorieförslaget synes grunda sig på den uppfattningen, att lättnaderna för de angivna företagen skulle alltför mycket försvaga det förut nämnda skyddet för aktiva jord-

brukare. Till viss del motiveras denna uppfattning med att de här aktuella företagens resurser för markanskaffning är större än jordbrukarnas. I anledning härav vill jag framhålla att, såsom uttalats i promemorian, den enskilde jordbrukaren genom ökad utbildning, upplysning och rådgivning och genom tillkomsten av riksomfattande intresseorganisationer numera har fått bättre förutsättningar att hävda sina intressen. För ändamålsenliga förvärv av befintliga brukningsenheter och av tillskott till dessa av jord och skog kan den aktive jordbrukaren dessutom erhålla statligt ekonomiskt stöd. Redan detta ger jordbrukaren en förmånsställning framför de företag som kan tänkas konkurrera med honom om sådan egendom. Såsom berörts i promemorian bör vidare den omständigheten, att ett förvärv avser ett ändamålsenligt eller med rimliga insatser utvecklingsbart kombinerat jord- och skogsbruk, regelmässigt anses vara ett särskilt skäl för att avslå en förvärvsansökan av annan än jordbrukare. Därtill kommer att, i enlighet med vad jag förut anfört, möjlighet alltid finns att ingripa mot förvärv av mark som behövs för att underlätta den yttre rationaliseringen.

Vad särskilt gäller jordbruksegendom torde, såsom uttalas i departementspromemorian och bekräftas i remissyttrandena, någon ökad konkurrens om egentliga familj jordbruk knappast uppstå genom efterfrågan från företagen inom livsmedelsbranschen. Med hänsyn härtill torde ej heller behöva befaras att den föreslagna lättningen för sådana företag medför någon prishöjande effekt i fråga om jordbruksjord.

I fråga om skogsmarken kan visserligen de vidgade förvärvsmöjligheterna för skogsindustriföretag leda till förskjutningar i rådande ägarekategorifördelning. Remissyttrandena ger dock belägg för att dessa förskjutningar, såsom förutsatts i promemorian, sannolikt blir små och kommer att ske i måttligt tempo. Enligt min mening finns för övrigt ej bärande skäl att tillerkänna den rådande ägarekategorifördelningen i fråga om skogsmark sådant egenvärde att den inte skulle få ändras. I detta sammanhang bör erinras om att bolagens skogsinnehav minskat avsevärt sedan den nuvarande bolagsförbudslagen kom till. Eftersom prisnivån på skogsmark ytterst beror på de priser som kan erhållas för skogsprodukter på världsmarknaden, anser jag i likhet med flera remissinstanser att någon allmän, omotiverad fördyring av skogsmarken knappast kan bli följderna av skogsindustriföretagens förvärv.

Jordbrukets och det mindre skogsbrukets organisationer befarar, att de juridiska personernas förvärv medför negativa verkningar ur befolknings- och lokaliseringssynpunkt genom att landsbygdens avfolkning påskyndas. Med anledning härav bör framhållas att behovet av arbetskraft inom skogsbruket knappast torde påverkas av ägareförhållandena, om det förutsätts att rationella driftsformer används. Det kan enligt min uppfattning inte komma i fråga att utnyttja jordförvärvslagstiftningen för att hålla kvar flera personer i jordbruket och skogsbruket än som där kan få skälig utkomst jäm-

fört med vad näringslivet i övrigt erbjuder. Det bör f. ö. erinras om att riktlinjer för en aktiv lokaliseringspolitik beslutats av 1964 års riksdag.

I några remissyttranden kritiseras att promemorieförslaget inte uppstår bolagsförbudslagens vida möjligheter att som villkor för förvärvstillstånd kräva att förvärvaren avstår viss skogsmark som han redan innehar. Jag är medveten om att vissa olägenheter härigenom kan uppkomma då förvärvaren äger skogsbitar som ligger insprängda i annan ägares skogsmarksinnehav. Av remissyttrandena från skogsindustriföretagens organisationer framgår emellertid att motiven för storskogsbruket att behålla dylika bitar bortfaller om de föreslagna lagreglerna antas. Det kan därför förutsättas att rationaliseringsorganen i sin fortlöpande verksamhet för avveckling av irrationella markinnehav skall nå tillfredsställande resultat på frivillighetens väg. I de fall då ägaren — vare sig denne är skogsbolag eller enskild person — söker tillstånd till förvärv av annan mark kan särskilt lämpligt tillfälle erbjuda sig att inleåa förhandlingar av ifrågavarande slag. Jag vill i sammanhanget erinra om att expropriationslagstiftningen ger viss möjlighet att tvångsvis ta i anspråk mark som behövs för rationaliseringsändamål. Mot bakgrunden av det anförda anser jag att det inte finns tillräckliga skäl att i detta hänseende frågå den ståndpunkt som intagits i promemorian.

I detta sammanhang anser jag mig böra understryka att det inte är motiverat att med hjälp av jordförvärvslagstiftningen verka för sådan intressearrondering som avser lokalisering till skilda trakter av olika ägares eller ägarekategoriers innehav av i och för sig rationella skogsbruksenheter. En viss blandning av olika företagsformer inom skogsbruket i en bygd torde, såsom domänstyrelsen framhåller i sitt remissyttrande, kunna medföra fördelar. För övrigt bör erinras om att inom storskogsbruket genom överenskommelser redan skett mycket omfattande byten av skogsmark i syfte att samla innehaven. Det bör också vara möjligt att i mån av behov få till stånd byten mellan storskogsbruket och småskogsbruket.

Flera remissorgan ifrågasätter av olika skäl om inte mindre företag bör undantas från de föreslagna lättnaderna för skogsindustriföretagen. För min del anser jag — bortsett från de uppenbara svårigheterna att definiera begreppet mindre skogsindustriföretag — att det inte finns skäl att begränsa de liberalare förvävsreglerna till storindustrin. I många fall torde det vara just de mindre företagen som har svårast att trygga sin råvaruförsörjning. Som domänstyrelsen nämner i sitt yttrande kan också mindre skogsförädlingsföretag ofta vara av stor betydelse för sysselsättningen i vissa orter, främst i Norrland. Jag vill dock understryka kravet på att företaget med fånget skall huvudsakligen åsyfta att varaktigt tillgodogöra sig egendomens alster i rörelsen. Detta innebär att det förvärvande företaget skall ha viss stabilitet i sin rörelse och att skogsavkastningen till väsentlig del är av beskaffenhet att kunna förädlas i rörelsen. Därtill kommer att man, såsom jag skall utveckla i det följande, vid tillståndsprövningen, när för-

värvet avser skogsmark av någon betydelse, bl. a. beaktar i vad mån fångat tillgodoser kravet på rationellt skogsbruk och ändamålsenligt utnyttjande av avkastningen. Jag anser därför att lagförslaget ger tillräckliga möjligheter att hindra mindre företag att göra skogsmarksförvärv som är olämpliga ur samhällelig synpunkt.

I något remissyttrande anføres farhågor att förvärvsmöjligheterna för de mindre skogsindustriföretagen leder till försämrad skogsvård som en följd av hård skogshantering. I anledning härav vill jag anmäla, att jag avser att inom kort begära bemyndigande att tillkalla en utredning rörande vissa skogliga frågor. I denna bör enligt min mening bl. a. behandlas frågan huruvida utvecklingen inom skogsbruket bör föranleda ändringar i skogsvårdslagstiftningen.

Ej heller i övrigt har vid remissbehandlingen framkommit skäl som föranleder mig att frångå departementspromemorians förslag rörande tillstånd till förädlings- och distributionsföretags markförvärv. Bestämmelserna i ämnet bör alltså utformas i huvudsaklig överensstämmelse med det till promemorian fogade lagförslaget.

I departementspromemorian har ej ansetts påkallat att bland de fall, där förvärvstillstånd normalt bör kunna påräknas, uppta skogsmarksförvärv av fysisk person som väntas försörja sig på skogsbruk. Såsom framgår av vad förut sagts om promemorieförslagets konstruktion medför dock detta ställningstagande inte något hinder mot att tillstånd till sådana förvärv beviljas efter prövning av omständigheterna i det enskilda fallet. Bl. a. skogsstyrelsen hävdar i sitt remissyttrande att det inte saknas goda praktiska erfarenheter av mindre eller medelstora rena skogsbruksföretag. För min del är jag närmast benägen att ansluta mig till den i promemorian gjorda bedömningen att den pågående starka rationaliseringsprocessen inom skogsbruket bör mana till försiktighet med att bilda relativt små skogsbruksföretag. Statligt kreditstöd för markanskaffning till sådana företag kan inte utgå enligt gällande bestämmelser. Någon ändring häri torde inte böra övervägas. Även i övrigt anser jag att skäl saknas för att det allmänna skulle ekonomiskt stödja dessa skogsbruk. Å andra sidan finns normalt inte anledning att vägra enskild person att med egna medel förvärva en för rationellt skogsbruk lämpad enhet i syfte att där bereda sig stadigvarande inkomst genom eget skogsarbete. Med hänsyn härtill bör detta fall upptas bland dem där förvärvstillstånd får vägras endast när rationaliseringsskäl eller andra särskilda skäl talar mot bifall.

I några remissyttranden förordas att motsvarande presumtion för bifall uppställs i fråga om förvärv av skogsmark som avses ingå i gemensamhetsskog, allmänning eller skogsbruksområde. I gemensamhetsskogar, som ligger på långt avstånd från delägarnas jordbruk, torde skogsbruket i stor utsträckning komma att skötas av lejd arbetskraft. Detta innebär enligt min mening att --- i likhet med vad fallet torde vara med andelarna i de

flesta socken- och häradsallmänningar — andel i gemensamhetsskog ofta saknar betydelse för delägarens sysselsättning och närmast är att betrakta som enbart en förmögenhetstillgång. Jag finner därför inte skäl att i lagen generellt ge förvärv i detta syfte något företräde. Däremot finns det säkerligen enskilda fall, där omständigheterna vid prövning visar att skogsmarksförvärv för gemensamhetsskog eller allmänning är fördelaktigt ur arronderingssynpunkt eller fyller ett klart sysselsättningsbehov för delägarna. I sådana fall både kan och bör förvärvstillstånd beviljas. Skogsbruksområden och liknande organ för skoglig samverkan är alltför lösliga bildningar för att de anslutna skulle kunna generellt medges någon förmånsställning i förvärvshänseende. Även i dylika fall finns emellertid möjlighet att efter prövning av omständigheterna ge förvärvstillstånd.

Jordlagsutredningens förslag innebar, att konkurrensen skulle bli fri mellan jordbrukare och andra fysiska personer i fråga om förvärv av andra jordbruksfastigheter än sådana som i befintligt skick eller efter rationalisering kunde ge aktiva jordbrukare en tillfredsställande försörjning. Utredningen framhöll, att sådana fastigheter i betydande utsträckning hade karaktär av tillskottsmark, och förutsåg, att förslaget skulle få konsekvenser ur kostnadssynpunkt, men ansåg att detta borde godtas med hänsyn till betydelsen av att få lagstiftningens räckvidd begränsad. I departementspromemorian har beträffande de här åsyftade svaga jordbruken tagits samma principiella ställning som i jordlagsutredningens förslag. Flera remissorgan, bland dem lantbruksstyrelsen, anser att huvudparten av de fastigheter, som är lämpliga såsom tillskottsmark, frigörs för allmän konkurrens, om förslaget antas. Det befaras även att det blir svårare att köpa tillskottsmark till priser som är rimliga ur jordbruks- och skogsbrukssynpunkt.

För min del anser jag att innehavare av jordbruk, som inte kan ge tillfredsställande försörjning, har ett berättigat intresse att utan omotiverade hinder kunna till skäligt pris sälja sin egendom t. ex. för att övergå till arbete inom annan näring. För jordbrukets och skogsbrukets rationalisering är det också av vikt att sådana fastigheter utbjuds till salu och inte efter hand blir ägda av dödsbon. Från dessa synpunkter är det inte tillfredsställande med förvävsregler som leder till att innehavaren av ett svagt jordbruk i praktiken kan sälja fastigheten till på sin höjd en eller annan granne som eventuellt har intresse av marken för rationaliseringsändamål. Det är heller inte möjligt att det allmänna genom lantbruksnämnderna köper samtliga sådana jordbruk oavsett deras betydelse ur rationaliseringssynpunkt. Ej heller kan domänverket belastas med att förvärva små, spridda fastigheter som inte kan förvaltas med tillfredsställande ekonomiskt resultat. På grund härav anser jag det nödvändigt att öka möjligheterna till förvärv i fråga om svaga jordbruk.

Invändningarna mot promemoriaförslaget i denna del synes väsentligen rikta sig mot att även mark, som kan behövas såsom tillskott till andra

brukningsenheter, omfattas av liberaliseringen. Jag vill då först erinra om att tillstånd till köp av sådan mark alltid kan vägras med stöd av 5 § och att vägran medför skyldighet för staten att lösa egendomen till det pris köparen utfäst, om inte detta pris uppenbart överstiger egendomens värde. Med hänsyn härtill ter det sig varken behövt eller rättvist att skärpa den föreslagna regeln om förvärv av svaga jordbruk så, att konkurrensen begränsas i fråga om objekt som lämpar sig för rationalisering av omgivande jordbruk. Detta skulle nämligen kunna hindra ägaren av ett svagt jordbruk att vid försäljning därav tillgodogöra sig det värde fastigheten kan ha utöver jordbruks- och skogsvärdet som tillskottsjord för grannarna. Om fastigheten delvis lämpar sig för fritidsändamål och därigenom har ett visst övervärde, skulle detta kunna överföras till grannarna och i sinom tid realiseras av dem. Jag finner det otillfredsställande om de jordbrukare, som vill övergå till att arbeta inom annan näring, nödgas medverka till att finansiera storleksrationaliseringen av kvarvarande jordbrukares egendom. Frågans omfattning belyses av att minskningen av antalet jordbruk nu torde överstiga 5 000 per år.

Farhågorna för att liberaliseringen av möjligheterna att förvärva svaga jordbruk leder till höjda priser på mark, som verkligen bör användas för fortsatt jordbruksproduktion, är säkerligen betydligt överdrivna. Det torde ofta vara möjligt för lantbruksnämnderna att lösa in sådana svaga jordbruk samt därefter sälja överflödiga byggnader jämte mark, som är särskilt attraktiv för fritidsändamål, för sig och till rimligt pris överlåta den egentliga jordbruksjorden för rationaliseringsändamål.

Mot bakgrunden av det anförda anser jag att till de liberalare förvävsreglerna bör hänföras jordbruk som uppenbarligen varken i befintligt skick eller efter tekniskt och ekonomiskt rimliga rationaliseringsåtgärder kan ge sin innehavare tillfredsställande försörjning.

Vid tillämpningen av gällande jordförvärvslag kan även andra enskilda personer än aktiva jordbrukare enligt praxis påräkna förvärvstillstånd i fråga om jordbruksegendomar som är så stora och kapitalkrävande att de inte efterfrågas av jordbrukare i allmänhet. Enligt promemorieförslaget skulle denna praxis lagfästas och utvidgas till att omfatta även juridiska personers förvärv.

För min del vill jag framhålla att både fysiska och juridiska personer, som förädlar eller handlar med jordbruksprodukter, normalt kan påräkna förvärvstillstånd redan enligt den särskilda regel för sådan företagares förvärv som jag nyss förordat. Antalet förvärv i övrigt av stora och kapitalkrävande jordbruksegendomar kan väntas bli ringa. I fråga om dessa förvärv torde också omständigheterna i de enskilda fallen växla starkt. Jag har därför stannat för att förvärv av ifrågakvarande slag inte bör särskilt omnämnas i lagen. Dylika förvärv bör alltså enligt min mening liksom nu prövas efter omständigheterna i det enskilda fallet.

I överensstämmelse med promemorieförslaget bör tillstånd i regel kunna erhållas till förvärv som medför att brukningsenhet, som redan tillhör förvärvaren, vinner i ändamålsenlighet. Lantbruksstyrelsens hemställan om viss skärpning av kravet på ändamålsenlighet anser jag mig inte böra biträda. Även en mindre väsentlig arronderingsförbättring bör beaktas, om inte förvärvsegendomen behövs för rationalisering av annan enhet.

Vad 4 § sista stycket i promemorieförslaget innehåller rörande förvärv av skogsmark godtas av flertalet remissinstanser. Med hänsyn till skogsmarkens betydelse som råvarubas för en av våra viktigaste exportnäringar biträder även jag förslagets ståndpunkt härutinnan. Av lagtexten bör således direkt framgå, att andra än aktiva jordbrukare får hindras att förvärva skogsmark av någon betydelse, när det befinns att fånget inte är ägnat att tillgodose kraven på rationellt skogsbruk och ändamålsenligt utnyttjande av avkastningen. Det bör i sammanhanget erinras om att det enskilda skogsbruket är uppdelat på ett betydande antal mindre enheter. Sålunda har 152 000 enheter en skogsmarksareal som inte överstiger 25 ha. Mot denna bakgrund bör som skogsmark av någon betydelse kunna anses även område med relativt ringa areal. Till följd av vad jag förut anfört rörande den s. k. intressearronderingen finner jag det inte behövt att, såsom lantbruksstyrelsen ifrågasatt, utöver de i promemorian föreslagna bestämmelserna införa ett tillägg till detta stycke med syfte att påverka strukturutvecklingen inom skogsbruket.

Som jag redan antytt bör lagen vara så konstruerad att förvärvstillstånd kan ges även i andra fall än dem som enligt det föregående bör få en mer eller mindre prioriterad ställning. Av de allmänna uppgifter på jordpolitikens område, som tillkommer rationaliseringsorganen, följer att dessa inom ramen för sin prövningsrätt är skyldiga att väga samtliga berörda intressen mot varandra. Exempel på olika omständigheter, som kan böra föranleda tillståndsvägran, har getts i departementspromemorian. Här må nämnas sådana spekulations- och kapitalplaceringsköp som till följd av sin prishöjande effekt eller annorledes befinns skadliga från allmän synpunkt. I andra fall kan omständigheterna tala för en liberal tillståndsgivning. Vad promemorian härvidlag innehåller rörande exploateringsförvärv, kapitalplaceringsköp i vissa fall och förvärv av egendom med affektionsvärde kan jag ansluta mig till. Med hänsyn till exploateringsförvärvens stigande betydelse vill jag dock något utförligare uppehålla mig vid dem.

Mycket ofta är syftet med ett förvärv att exploatera egendomen för fritidsbebyggelse eller annan tätbebyggelse. Är det fråga om ett svagt jordbruk, vars mark inte finnes böra tas i anspråk för rationaliseringsändamål, följer av vad jag förut anfört att förvärvstillstånd skall ges om ej särskilda skäl talar mot bifall. Vid tillståndsprövningen bör planmyndigheterna som regel höras. Lämpligheten av den avsedda nya markanvändningen skall vis-

serligen sedan prövas och avgöras i vanlig ordning enligt byggnadslagstiftningen, och den nya naturvårdslagen ger det allmänna goda möjligheter att ingripa till skydd för naturvårdsintressena oberoende av ägandeförhållandena. Det är dock angeläget att kommunerna och länsstyrelserna får möjlighet att uttala sig om plan- och naturvårdssynpunkterna innan förvärvstillstånd ges. Den omständigheten, att förvärvstillstånd beviljas, hindrar naturligtvis inte att man vid den slutliga prövningen enligt nyssnämnda lagar kan komma till en annan uppfattning om den avsedda markanvändningen. — Är det i stället fråga om förvärv i exploaterings syfte av egendom, vars mark helt eller delvis lämpar sig för fortsatt jordbruks- eller skogsproduktion, bör de olika markanvändningsändamålen vägas mot varandra. För att efterge jordbruks- och skogsbruksintresset i sådana fall bör man, liksom nu är praxis, i regel pröva exploaterings angelägenhetsgrad från samhällelig synpunkt. Hänsyn bör också tas till förvärvarens vilja och förmåga att utföra exploateringen på ett ur allmän synpunkt tillfredsställande sätt. Vid prövningen av sådana ärenden måste nära samarbete ske med den berörda kommunen samt med plan- och naturvårdsmyndigheterna.

Det anförda tillgodoser enligt min mening de av bl. a. lantmäteristyrelsen och länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län framförda synpunkterna i ämnet så långt detta är möjligt med hänsyn till att jordförvärvslagstiftningens primära uppgift är att reglera fastighetsförvärv från jordbruks- och skogsbrukssynpunkt.

Lantbruksstyrelsen och andra remissorgan berör i sina yttranden vissa anslagsfrågor som påverkas av förslaget till ny jordförvärvslag. Jag delar styrelsens uppfattning att förslaget i viss utsträckning torde leda till att förvärvstillstånd oftare än nu vägras av rationaliseringsskäl med åtföljande inlösningsskyldighet för staten. Belastningen härav på jordfonden blir dock beroende av hur snabbt egendomen omsätts. Jag vill också erinra om att jordfonden, om riksdagen bifaller i annat sammanhang framlagda förslag att tillföra fonden 20 milj. kr., fr. o. m. nästa budgetår kommer att uppgå till sammanlagt 167 milj. kr. Det bör vidare framhållas att statsbidrag och kreditgarantier till stöd för den yttre rationaliseringen under de senaste åren kunnat ställas till förfogande i sådan utsträckning att efterfrågan tillgodosetts. Det är min förhoppning att det även i framtiden vid avvägningen av de samlade utgiftskraven skall bli möjligt att tillgodose efterfrågan på sådant stöd.

Liksom fallet är enligt gällande lagstiftning innebär promemorieförslaget att förvärvstillstånd inte fordras då staten är förvärvare. Några invändningar häremot har inte framkommit vid remissbehandlingen. Däremot har domänstyrelsen och vissa andra remissorgan berört konsekvenserna för domänverkets markförvärv av den ökade konkurrens om skogsmark som följer av de nya förvävsreglerna. Jag finner det angeläget att staten även i fortsättningen har möjlighet att på samma villkor som andra skogs-

ägare öka sitt markinnehav genom förvärv av skogsmark som enligt domänverkets bedömning är lämplig att infoga i dess förvaltning. Som jag redan sagt kan det inte begäras att domänverket skall förvärva små och spridda skogsmarker oavsett deras läge i förhållande till verkets tidigare skogsinnehav. I många fall torde dock den mark, som friställs i bygder där jordbruket viker, med fördel kunna förvärvas av domänverket. Hittills har de medel, som tillförts domänverkets markfond genom försäljningar m. m., visat sig tillräckliga för att finansiera skogsmarksinköpen. Jag delar domänstyrelsens uppfattning att markfonden bör förstärkas genom anslag på riksstaten om dessa medel blir otillräckliga i framtiden.

Specialmotivering

Den följande framställningen avser endast de bestämmelser som med hänsyn till motionernas innehåll ansetts böra särskilt belysas. I övrigt hänvisas till propositionen s. 69—78.

1 §.

I *departementspromemorian* anføres bl. a.

Huvudregeln i första stycket överensstämmer med gällande jordförvärvslag utom såtillvida att vissa bolags- och föreningsrättsliga fång jämställts med köp, byte och gåva. Detta innebär för bolag, föreningar och stiftelser lättnader i två hänseenden. Dels inbegrips — i överensstämmelse med jordbruksutredningens förslag — endast egendom som är taxerad som jordbruksfastighet, dvs. i huvudsak mark som används för jordbruk eller skogsbruk, och dels kontrolleras blott vissa uttryckligen angivna typer av förvärv. För bolag, föreningar och stiftelser sker också den förändringen att lantbruksnämnd blir prövningsmyndighet i stället för Kungl. Maj:t och i vissa fall länsstyrelse. Då juridiska personers förvärv vanligen är långsiktigare än andras och därtill ofta har betydelse ur vidare synpunkter, synes det lämpligt att Kungl. Maj:t för en övergångstid med stöd av 15 § förordnar att bolagsärenden skall underställas högre myndighets prövning. Det bör här erinras om att lantbruksnämndernas organisation f. n. överses inom 1960 års jordbruksutredning. Givetvis bör tillses att nämnderna får en så ändamålsenlig sammansättning som möjligt.

Liksom i gällande jordförvärvslag upptas under särskilda punkter en rad undantag från lagens tillämpningsområde. *Punkterna 1 och 2* motsvarar punkt 1 i gällande jordförvärvslag samt 2 § 3 bolagsförbudslagen. Enda skillnaden är att begreppet kronan utbytt mot »staten» samt att landstingskommun och kommunalförbund jämställts med de borgerliga primärkommunerna. Med hänsyn till denna utvidgning av undantaget har punkt 2 i gällande jordförvärvslag ansetts kunna utgå såsom praktiskt taget betydelselös. Det förutsätts att kommun inte utnyttjar sin förvärvsfrihet utan att först samråda med lantbruksnämnden eller efteråt i görlig mån tillmötesgå nämndens eventuella önskemål angående disponerandet av egendomen. Beträffande undantaget för förvärv från staten må på förekommen anledning framhållas att allmänna arvsfonden härutinnan bör anses omfattad av begreppet staten.

Punkt 3, som innefattar en nyhet, avser sådana förvärv för kyrkligt ändamål, som sker enligt medgivande av Kungl. Maj:t. Vid Kungl. Maj:ts prövning beaktas även de jordpolitiska synpunkterna.

Departementschefen. Att, som vissa remissorgan föreslår, länka in också länsstyrelserna som tillståndsmyndighet skulle enligt min mening innebära en olämplig splittring av verksamheten. Frågan om lantbruksnämndernas organisation har numera slutbehandlats av 1960 års jordbruksutredning och kommer inom kort att i princip prövas av statsmakterna. I varje fall intill dess omorganisationen genomförts och nödig erfarenhet vunnits om verkningarna av den nya jordförvärvslagen synes juridiska personers förvärv i viss omfattning böra fortfarande prövas av Kungl. Maj:t. Härigenom kan också en mera enhetlig praxis komma till stånd. Med stöd av 16 § äger Kungl. Maj:t förordna att sådan central prövning skall äga rum. Det kan komma i fråga att utnyttja denna möjlighet även beträffande fysiska personers förvärv.

Med anledning av vad lantbruksstyrelsen uttalat rörande andra stycket *punkt 1* vill jag framhålla att arvsfonden givetvis inte bör i sak behandlas annorlunda än en vanlig säljare.

Beträffande kommunundantaget i *punkt 2* finner jag ej anledning att frånga promemorieförslaget. Ej heller kan jag förorda särskilt undantag för de s. k. allmännyttiga bostadsföretagen. Däremot bör självfallet vid lagtillämpningen all hänsyn tas till dessa företags behov av markanskaffning för en framsynt planering av bostadsproduktionen.

I *punkt 3* görs i enlighet med promemorieförslaget undantag för sådana förvärv för kyrkligt ändamål, som sker enligt medgivande av Kungl. Maj:t. Härmed avses dels förvärv för prästlönefondsmedel — då den förvärvade egendomen kommer att utgöra löneboställe för visst pastorat eller stifts prästlönefondshemman — dels ock förvärv för kyrkofondens räkning. Härutöver har jag låtit i departementsförslaget undanta marköverlåtelser som prövats enligt den s. k. kyrkliga försäljningslagen. Detta senare undantag gäller i första hand avyttring av viss kyrklig jord men också — i de ej sällan förekommande fall då det är fråga om byte av jord — förvärvet av vederlagsjorden. I administrativ ordning torde böra föreskrivas att, innan kyrklig jord överlåts, samråd skall ske med lantbruksnämnden och att frågan skall underställas central myndighet i händelse av meningsskiljaktighet.

4 §.

I *departementspromemorian* anføres.

Bestämmelserna i denna paragraf — vilka har sina närmaste motsvarigheter i 4 § första stycket 1 och andra stycket samt i någon mån även 3 § jordförvärvslagen — har behandlats i den allmänna motiveringen. Bestämmelserna avser såväl juridiska som fysiska personers förvärv. Det ligger emellertid i sakens natur att endast fysisk person kan själv ägna sig åt jordbruk.

Då sambruksförening med hänsyn till sitt syfte uppenbarligen bör åtnjuta samma prioritet som aktiv jordbrukare, har särskild bestämmelse införts härom. Bildas aktiebolag enbart för att äga och driva jordbruk eller för att äga skog och driva skogsbruk utan samband med industriell verksamhet, får förvärvsfrågan prövas enligt vad som gäller för oprioriterad förvärvare. Eljest skulle lagen kunna kringgå, eftersom aktieöverlåtelser inte kontrolleras enligt jordförvärvslagen. Ofta torde dock 4 § 3 kunna åberopas för tillstånd i dylikt fall.

Departementschefen. Jämfört med promemorieförslaget har första och tredje styckena undergått jämkningar av huvudsakligen formell art. I andra stycket innefattar punkt 2 en nyhet, varom må hänvisas till den allmänna motiveringen. Punkt 3 motsvarar punkt 2 i promemorieförslaget, vars punkt 3 utgått av skäl som anförts i den allmänna motiveringen.

Frågan under vilka förhållanden fysisk person kan anses själv ägna sig åt jordbruk får bedömas med ledning av hittillsvarande praxis. Lagförslaget hindrar inte myndigheterna att efter prövning av omständigheterna ge förvärvstillstånd även i det fall som berörts av länsstyrelsen i Malmöhus län. Med anledning av anmärkningen från RLF m. fl. vill jag blott framhålla att förevarande paragraf inte gör skillnad mellan skogsägareförening, som industriellt förädlar skogsprodukter, och bolag som driver motsvarande förädlingsindustri. — Företag, som förädlar sten, grus eller lera, torde sällan för sin verksamhet behöva förvärva hel jordbruksfastighet. Om likväl någon gång så befins vara fallet, ger den föreslagna lagen också möjlighet att bevilja förvärvstillstånd. Förvärvas för ändamålet blott en del av en jordbruksfastighet, kan enligt 3 § avstyckningen genomföras utan prövning enligt jordförvärvslagen.

5 §.

I departementspromemorian anføres bl. a.

Denna paragraf motsvarar 5 § i gällande jordförvärvslag. I överensstämmelse med jordlagsutredningens förslag har paragrafen också, utan att den därför behövt omredigeras, fått överta den funktion som bör kvarstå av den bestämmelse i nuvarande 3 §, enligt vilken förvärvstillstånd vägras om förvärvaren åsyftar att utan nytta för visst jordbruk i orten tillgodogöra sig skogstillgång som behövs som stöd för ortens jordbruk.

Syftet med denna paragraf bör framgent vara att främja yttre rationalisering av såväl jordbruks- som rena skogsfastigheter och detta oavsett vem som är ägare. Paragrafen bör emellertid inte tillämpas på objekt vilka med hänsyn till fastighetsstrukturen i bygden framstår som oväsentliga. Innebär ett tillskottsförvärv en påtaglig rationalisering av förvärvarens brukningsenhet, bör inte utan starka skäl tillstånd vägras enligt 5 §.

Departementschefen. Jag biträder vad som sägs i promemorian om syftet med och tillämpningen av denna paragraf. För övrigt vill jag framhålla att dess avfattning inte binder bedömningen vid vad som må anses ändamålsenligt just nu. Tvärtom både kan och bör en successiv anpassning ske efter utvecklingens krav.

Formellt låter sig paragrafen användas även när blott en mindre del av förvärvsegendomen behövs för rationalisering av annan brukningsenhet. Men givetvis bör lantbruksnämnden då i första hand söka få den delen utbruten genom separat överenskommelse och tillgripa 5 § blott i andra hand.

Lagrådet

Lagrådet har beträffande det dit remitterade förslaget till jordförvärvslag gjort vissa uttalanden som redovisas i propositionen s. 91—95. Av lagrådet förordade ändringar i 7 och 15 §§ samma förslag har vidtagits. Förslaget till lag angående ändring i jorddelningslagen har lämnats utan erinran.

Utskottet

Begränsningar i rätten för juridiska personer att förvärva fast egendom infördes i svensk rätt genom lagstiftning år 1906. Lagstiftningen var till en början endast tillämplig i de fyra nordligaste länen samt i vissa delar av Gävleborgs och Kopparbergs län. Efter provisorisk lagstiftning, som ersattes av nu gällande bolagsförbudslag, utvidgades tillämpningsområdet till att omfatta hela landet. År 1946 infördes en reglering även av fysiska personers förvärv av jord och skog. F. n. gäller i detta hänseende 1955 års jordförvärvslag, vars giltighetstid förlängts två gånger, senast efter beslut av 1963 års riksdag t. o. m. den 30 juni i år. År 1961 framlade jordlagsutredningen förslag till ny jordförvärvslagstiftning. Förslaget har efter remissbehandling överarbetats inom jordbruksdepartementet och resultatet redovisats i en departementspromemoria vilken jämväl remissbehandlats. I huvudsaklig anslutning till denna promemoria framläggs i förevarande proposition förslag till ny jordförvärvslag som är avsedd att ersätta bolagsförbudslagen och jordförvärvslagen och som reglerar fysiska och juridiska personers förvärv av jordbruks- och skogsfastigheter.

Kungl. Maj:ts förslag upptar inte något absolut förvärvshinder. I stället anges olika fall, då förvärvstillstånd må vägras. Tillståndsgivningen är i huvudsak reglerad på följande sätt. I princip föreligger möjlighet för den tillämpande myndigheten att vägra eller bevilja förvärvstillstånd efter prövning av omständigheterna i det särskilda fallet. Enskild jordbrukare skall emellertid enligt 4 § första stycket alltid få tillstånd att för den egna verksamheten förvärva befintligt jordbruk liksom tillskott av jord och skog. I vissa fall, som anges i fyra punkter i 4 § andra stycket, skall vidare tillstånd normalt lämnas. Detta gäller om förvärvaren — fysisk eller juridisk person — här i riket industriellt förädlar jordbruks- eller skogsprodukter eller

handlar med jordbruksprodukter, och det huvudsakliga syftet med fånget är att varaktigt tillgodogöra egendomens alster i rörelsen (punkt 1). Detsamma är förhållandet, om fånget avser en för rationellt skogsbruk lämpad brukningsenhet och förvärvaren ämnar bereda sig stadigvarande inkomst genom eget skogsarbete på egendomen (punkt 2). Motsvarande förmånsställning tillkommer förvärvare av jordbruk, som varken är eller kan bli bärkraftigt (punkt 3), och jord- eller skogsägare som genom tillskottsförvärv rationaliserar sin brukningsenhet (punkt 4). De förvärvare som avses i dessa punkter är jämställda med enskild jordbrukare med den inskränkningen, att förvärvstillstånd kan vägras dem enligt 4 § sista stycket, om särskilda skäl föranleder därtill. Sådana skäl föreligger bl. a. vid spekulations- och kapitalplaceringsköp som till följd av sin prishöjande effekt ej rimmar med primära samhällsintressen. Ett dylikt intresse, som med hänsyn till sin vikt i förevarande sammanhang kommit till direkt uttryck i lagtexten, är att skogsförvärv av någon betydelse bör vara ägnat att tillgodose kraven på rationellt skogsbruk och ändamålsenligt utnyttjande av avkastningen. Förvärvstillstånd skall alltid kunna vägras med stöd av 5 §, om egendomen behöver tas i anspråk för att underlätta bildandet av brukningsenheter med ändamålsenlig storlek och ägoanordning. När denna bestämmelse tillämpas, blir staten enligt 10 § i regel skyldig att inlösa egendomen. Förvärvstillstånd skall också alltid kunna vägras med stöd av 6 §, om fånget medför uppdelning av lämplig brukningsenhet som består av flera fastigheter eller sämjelotter. Både 5 och 6 §§ har motsvarighet i nu gällande jordförvärvslag.

Enligt motionerna I: 657 och II: 777 bör på en jordförvärvslagstiftning ställas tre huvudkrav. För det första måste eftersträvas att jordbruket och skogsbruket så långt som möjligt bevaras i form av bondebruk med självägande brukare. För det andra bör lagstiftningen främja strukturrationaliseringen. Slutligen bör den såvitt möjligt förhindra spekulationsköp. Motionärerna anser att jordlagsutredningens lagförslag i allt väsentligt uppfyllde dessa krav och innebar en i det stora hela godtagbar anpassning till utvecklingens krav. Kungl. Maj:ts förslag avviker emellertid enligt motionärernas mening i flera avseenden väsentligt från jordlagsutredningens. Skyddet för bondebruket skjuts sålunda åt sidan. Medan utredningen fäste stor vikt vid det enskilda skogsbruket både som familjebruk och i gemensamhetsform, anses Kungl. Maj:t ge klart företräde åt bolags- och statsskogsbruket framför det enskilda företaget. Propositionen anses inte ge tillräckligt underlag för bedömning av den föreslagna lagstiftningens konsekvenser. Motionärerna framhåller att jordbruksutredningens och etableringsutredningens resultat måste bli avgörande för förvärvslagstiftningens utformning. Lagstiftningen bör därför enligt motionärernas mening såsom förordats av 1963 års riksdag reformeras i samband med behandlingen av nämnda utredningars förslag. På i huvudsak dessa skäl hemställs i motionerna att riksdagen med förklaring att reformeringen av jordförvärvslagstiftningen bör ske i det an-

givna sammanhanget måtte avslå propositionen. Vidare hemställs att giltighetstiden för gällande jordförvärvslag förlängs med två år och att motionerna i vad de avser huvudlinjer för en reform av jordförvärvslagstiftningen måtte överlämnas till jordbruksutredningen.

I ärendet råder i stort sett enighet om att jordförvärvslagstiftningen bör bibehållas, ehuru en anpassning erfordras till den omdaningsprocess som under de senaste åren pågått inom svenskt jordbruk och skogsbruk. Motionärerna ifrågasätter närmast i likhet med vissa remissinstanser, huruvida tidpunkten för en reform är lämplig. Utskottet kan inte dela motionärernas uppfattning att 1963 års beslut om förlängning av jordförvärvslagets giltighetstid utgör ett skäl för en ytterligare förlängning. 1963 års riksdag har tvärtom understrukit vikten av att frågan om en reformering av lagstiftningen snarast bringas till en lösning. De i departementspromemorian föreslagna huvudgrunderna för en sådan reform har gillats av flertalet remissinstanser. I de övriga motioner, som väckts i anledning av förevarande proposition, har ej föreslagits annat än olika ändringar i Kungl. Maj:ts förslag. I fråga om tidpunkten för reformen har ett stort antal remissinstanser, bland dem domänstyrelsen, lantbruksstyrelsen, Skogsindustriernas samsarbetsutskott, Svenska skogsarbetareförbundet, Sveriges industriförbund och Sveriges skogsägareförbund, uttryckligen tillstyrkt att reformen genomförs utan dröjsmål. Såsom departementschefen framhåller är jordbruksutredningen oförhindrad att ta upp spörsmålet om jämkningar i den jordpolitiska lagstiftning som gäller eller kan komma att beslutas på grundval av jordlagsutredningens arbete. Det har således förutsatts att nu gällande jordförvärvslagstiftning kan komma att ändras under den tid jordbruksutredningen pågår.

Utskottet vill i sammanhanget erinra om att den föreslagna lagstiftningen är avsedd att utgöra ett medel för förverkligande av den statliga jordpolitiken över huvud. Den framtida utformningen härav övervägs av jordbruksutredningen endast såvitt avser jordbrukspolitiken, medan riktlinjerna för den statliga skogspolitiken ej omfattas av utredningens uppdrag. Sist berörda fråga skall, såsom framgår av propositionen nr 100 till årets riksdag, behandlas av en särskild, ännu ej tillsatt utredning. Samma betydelse för förvärvslagstiftningens utformning som motionärerna ger jordbruksutredningen bör rimligen också tillmätas den sålunda förestående utredningen. Det kan enligt utskottets mening ej gärna komma i fråga att avvakta även denna utrednings resultat. Givetvis möter ej heller hinder att genom lagändring eller vid lagtillämpningen beakta de riktlinjer som kan komma att beslutas på grundval av utredningarnas arbete. Etableringsutredningen har ej motsatt sig att lagstiftningen ändras utan att dess resultat avvaktas. Såsom departementschefen framhållit under hänvisning till bl. a. 4 § sista stycket har vid utformningen av Kungl. Maj:ts förslag så långt möjligt beaktats de konsekvenser som skulle uppstå, om lagen i en framtid skulle tillämpas även på

utländska rättssubjekt. Vad slutligen angår ovissheten i fråga om den föreslagna lagstiftningens verkningar ligger det såsom departementschefen anför i sakens natur att dessa ej med nöjaktig säkerhet kan bedömas i förväg. Departementschefen har emellertid förutsatt att vid bifall till Kungl. Maj:ts förslag lantbruksstyrelsen skall få i uppdrag att följa utvecklingen och efter lämplig tid inkomma med redogörelse för erfarenheterna. Utskottet, som finner det angeläget att så sker, utgår från att styrelsen utan dröjsmål tar initiativ till sådana ändringar i lagstiftningen som kan finnas påkallade. På grund av det anförda finner utskottet att förevarande lagstiftningsfråga nu bör avgöras på grundval av Kungl. Maj:ts förslag. Utskottet avstyrker därför bifall till de yrkanden som, såvitt nu är i fråga, framställts i motionerna I: 657 och II: 777.

Utskottet övergår härefter till behandling av de särskilda avsnitt i propositionen, som omfattas av motionsyrkanden. Kungl. Maj:ts förslag och departementschefens uttalanden föranleder härutöver icke något yttrande från utskottets sida. Utskottet vill erinra om att yrkandena i motionerna I: 657 och II: 777 i dessa delar framställts under förutsättning att motionärernas hemställan om avslag icke bifalles av riksdagen.

1 §. I motionerna I: 660 och II: 776 hemställs att punkterna 2 och 3 i lagrummets andra stycke skall utgå ur förslaget. Vidare yrkas i motionen I: 659 att tillståndsfriheten beträffande sådana förvärv som görs av de enligt punkten 2 med staten jämställda kommunala enheterna skall begränsas till att gälla inom det egna området. Motsvarande yrkande framställs beträffande kommun i motionerna I: 657 och II: 777, vari jämväl hemställs att eklestastiska förvärv skall underkastas jordpolitisk prövning.

Vad först angår förvärv som görs av staten vill utskottet framhålla att sådana förvärv hittills undantagits från jordförvärvslagstiftningens tillämpningsområde. Några invändningar häremot har inte framkommit vid remissbehandlingen av departementspromemorian. Undantaget innebär självfallet inte att förvärven får ske oberoende av de jordpolitiska normerna. Att dessa vederbörligen beaktas torde, såsom framhållits vid tillkomsten av gällande jordförvärvslag, ligga i sakens natur, liksom att förvärven regelmässigt föregås av samråd mellan vederbörande statsmyndighet och lantbruksstyrelsen eller lantbruksnämnd. Utskottet finner ej skäl till ändrat ståndpunktstagande i denna fråga.

Kommunernas medverkan utgör ett viktigt led i det naturvårdsarbete, varom statsmakterna nyligen fattat beslut. Det har därvid ansetts väl motiverat att kommunerna engagerar sig ekonomiskt för att skaffa sina invånare tillgång till naturområden för rekreation och friluftsliv. I detta syfte tvingas särskilt de större städerna ofta att förvärva mark utanför de egna gränserna. Den tillståndsfrihet som nu gäller har såvitt känt ej vållat olägenheter från jordpolitisk synpunkt. Det kan enligt utskottets mening ej heller antas att denna frihet, som enligt Kungl. Maj:ts förslag utvidgas att omfatta även

landstingskommun och kommunalförbund, i framtiden kommer att utnyttjas för spekulationsförvärv av jordbruksfastighet utanför de egna områdena. Såsom framhålls i departementspromemorian får det förutsättas att kommun inte begagnar sin förvärvsfrihet utan att först samråda med lantbruksnämnden eller efteråt i görlig mån tillmötesgå nämndens eventuella önskemål angående disponerandet av egendomen. Vid förvärv av mark inom annan kommuns område är det givetvis också angeläget att samråd sker med den berörda kommunen samt med plan- och naturvårdsmyndigheterna.

Såsom närmare utvecklas i promemorian och i departementschefens anförande kommer de ecklesiastika förvärv som undantas från den nya lagens bestämmelser att i annan ordning prövas under beaktande av jordpolitiska synpunkter. Någon anledning att bringa dylika förvärv under prövning också enligt jordförvärvslagen kan vid sådant förhållande ej anses föreligga.

Utskottet avstyrker således bifall till de i motionerna framställda yrkandena om ändring i 1 §.

4 och 5 §§. I motionerna I: 658 och II: 778 samt I: 660 och II: 776 föreslås ändringar i 4 § som syftar till en ytterligare liberalisering av tillståndsgivningen. Enligt förstnämnda motionspar hör spärregeln i 5 § vara den enda restriktion som uppställs för fysisk persons förvärv. För juridiska personers förvärv bör enligt motionärerna utöver 5 § gälla att tillstånd bör kunna förernas med villkor att i viss omfattning avstå mark för rationalisering av annans fastighet. Möjlighet att vägra förvärvstillstånd föreslås därjämte beträffande förvärv som görs av vissa juridiska personer. Även i motionerna I: 660 och II: 776 anses 5 § i princip böra utgöra det enda förvärvshindret med möjlighet likväl för viss lämplighetsprövning. Viss uppmjukning föreslås också beträffande sådana förvärv som avses i 4 § andra stycket punkt 1. I anslutning härtill yrkas förtydligande av 5 § första stycket. I dessa motioner liksom i motionerna I: 652 och II: 770 hemställs om sådan ändring av Kungl. Maj:ts förslag att möjlighet öppnas att som villkor för tillstånd föreskriva att mark skall avstås för rationaliseringsändamål.

Inskränkningar i den förmånsställning som enligt 4 § andra stycket punkt 1 tillkommer vissa företagare förordas i några motioner. Enligt motionerna I: 647 och II: 767 hör stat och kommun äga företråde framför dessa företagare vid köp av ledigbliven jord och skog. För tillgodoseende av detta önskemål föreslås i motionerna visst tillägg till 4 §. I motionerna I: 657 och II: 777 hävdas under åberopande av behovet av ökat skydd för bondebruket att bolagsförbudslagens bestämmelser i stort sett bör bibehållas. Till följd härav anses lagen böra ändras bl. a. på det sättet att juridiska personer i princip endast kan få förvärvstillstånd, om motsvarande mark avstås för rationaliseringsändamål.

En förbättrad ställning för enskilda skogsbrukare förordas på några håll. I motionerna I: 654 samt I: 657 och II: 777 framställs sålunda yrkanden som avser att jämställa den som driver s. k. familjeskogsbruk med enskilda jord-

brukare. I sistnämnda motionspar samt i motionerna I: 652 och II: 770 samt I: 660 och II: 776 yrkas också att statligt kreditstöd skall kunna utgå vid förvärv och yttre rationalisering av sådant skogsbruk.

Slutligen hemställs i motionen II: 775 om ändring i lagförslaget i syfte att bereda ökat skydd för innehavare av kombinerade jordbruks- och fiskefastigheter. I motionerna I: 660 och II: 776 begärs utredning av de problem som en liberaliserad jordlagstiftning aktualiserar för dessa fastigheter.

Såsom departementschefen framhåller bör jordförvärvslagstiftningen ge myndigheterna möjlighet att hindra markförvärv som motverkar statens insatser till stöd för jordbrukets och skogsbrukets rationalisering. Lagen bör vidare ge skydd för etablering och vidareutveckling av sådana jordbruks- och skogsbruksföretag, vilkas tillkomst staten enligt gällande jordpolitiska riktlinjer ekonomiskt stöder. Lagen bör också ge visst företräde till förvärv av jord och skog åt företagare, som på ett från samhällets synpunkt rationellt sätt kan tillgodogöra sig jordbruks- och skogsprodukter. Å andra sidan måste en grundsats för lagstiftningen vara att förvärvshinder uppställs endast om och i den mån det behövs med hänsyn till ett samhällsintresse av betydande styrka. Enligt utskottets mening innefattar Kungl. Maj:ts förslag i nämnda avseenden en lämplig avvägning mellan olika intressen. Förslaget utmärks som lagrådet påpekar av en liberalisering i jämförelse med nu gällande bestämmelser på området. De yrkanden som syftar till en ytterligare liberalisering av tillståndsgivningen utgör enligt utskottets bedömning ett alltför långt avsteg från de angivna principerna. Motionärernas förslag måste sålunda bl. a. anses innebära ett minskat skydd för de enskilda jord- och skogsbrukarna och ökade möjligheter till spekulationsköp. Innan en ytterligare liberalisering eventuellt företas, bör i varje fall resultatet av den nya lagstiftningen avvaktas. Utskottet avstyrker därför bifall till dessa förslag.

Vad därefter angår den kategori av förvärvare som avses i 4 § andra stycket *punkt 1*, har Kungl. Maj:ts förslag i fråga om jordbruket grundats på uppfattningen att såväl rättviseskäl som det allmänna intresset av fri konkurrens inom produktion och handel talar för att förädlings- och distributionsföretag inom livsmedelssektorn bör få möjlighet att utsträcka sin verksamhet till att omfatta även jordbruksproduktion. Vid remissbehandlingen har framhållits att förslaget i denna del innebär beaktansvärda fördelar för en förbilligad livsmedelsproduktion till gagn för landets konsumenter. Behovet av ökad konkurrens inom de delar av näringslivet som är beroende av jordbruket har starkt understrukits vid remissbehandlingen. I fråga om skogsmarken har i promemorian framhållits skogsindustriernas behov av råvarubas, angelägenheten av att nuvarande skogsmarksinnehav förbättras genom arronderingsförvärv och önskemålet att i bygder, där jordbruket viker, frigjorda marker tas om hand för rationell skogsproduktion. I flera remissvar har erinrats om att förslaget genom att öppna möjlighet för skogsindustrierna att tillgodose sitt behov av ökad råvarubas stärker dessa före-

tags ställning i den skärpta internationella konkurrensen. Svenska skogsarbetareförbundet anser att bolagsförbudslagen bör upphävas samt fysiska och juridiska personers förvärv bedömas från samma utgångspunkter. Förslaget har i nu behandlade delar fått ett klart positivt mottagande inte bara av de berörda företagarnas organisationer utan även av de stora löntagarorganisationerna och vissa myndigheter. Utskottet finner i likhet med departementschefen bärande skäl föreligga för vidgade förvärvsmöjligheter för företag, som behöver jord och skog i sin rörelse. Med den utveckling, som skett på snart sagt alla samhällslivets områden, kan det inte längre anses nödvändigt att upprätthålla samma stränga spärr mot bolags och andra juridiska personers markförvärv som för närvarande gäller och som införts på grund av vissa sociala missförhållanden vid sekelskiftet. Såsom departementschefen funnit talar tvärtom starka samhällsekonomiska skäl för att företag med den inriktning som det här är fråga om får tillfälle att kombinera sin rörelse med råvaruproduktion för eget behov. På skäl departementschefen närmare utvecklat kan det ej heller antas att de föreslagna lättnaderna för företagen alltför mycket skulle försvaga det skydd för de enskilda jordbrukens möjligheter till etablering och vidareutveckling som lagen avser att bereda. I enlighet med vad som uttalas i departementspromemorian bör sålunda den omständigheten, att ett förvärv avser en fastighet, som på grund av ändamålsenlig kombination av jord och skog är speciellt lämpad för bestående bondebruk och som inte anses kunna lika rationellt utnyttjas av företagen, regelmässigt anses vara ett särskilt skäl att avslå en förvärvsansökan av annan än jordbrukare.

I såväl remissyttranden som motioner har det under hänvisning särskilt till de juridiska personernas förvärv ansetts vara en brist i förslaget, att däri ej öppnats möjlighet att som villkor för förvärvstillstånd kräva att förvärvaren för rationaliseringsändamål avstår viss skogsmark som han redan innehar. Härvid har bl. a. åberopats den på sina håll rådande ägosplittringen och bolagens obenägenhet att avstå från mindre skogsskiften som ligger insprängda i annans skogsinnehav. Vad sålunda anförts är otvivelaktigt förtjänt av allvarligt beaktande. Skogsindustrieföretagens organisationer har emellertid vid remissbehandlingen framhållit att motiven för storskogsbruket att behålla dylika skiften bortfaller, om de föreslagna lagreglerna antas. I samma riktning bör verka svårigheterna att vinna ett tillfredsställande ekonomiskt utbyte av sådana spridda skogsinnehav. I likhet med departementschefen anser utskottet det därför kunna förutsättas att rationaliseringsorganen i sin fortlöpande verksamhet för avveckling av irrationella markinnehav skall nå tillfredsställande resultat på frivillighetens väg. Departementschefen framhåller att ett särskilt lämpligt tillfälle att inleda förhandlingar av ifrågavarande slag kan erbjuda sig, då ägaren söker tillstånd till förvärv av annan mark. Enligt utskottets mening kan det i vissa sådana fall från rationaliseringssynpunkt framstå som ett starkt allmänt intresse att

sökanden i utbyte ställer exempelvis en enklav till förfogande för rationaliseringsändamål. I ett dylikt fall bör en sökandes vägran att tillmötesgå rationaliseringsorganens önskemål kunna anses utgöra ett sådant särskilt skäl mot att godta fånget som avses i 4 § sista stycket. Det angivna stadgandet utgör således vid sidan av expropriationslagens bestämmelser om tvångsförvärv i rationaliseringssyfte ett påtryckningsmedel i myndigheternas hand vid förhandlingarna och innefattar också den i motionerna begärda möjligheten att kräva kompensationsmark. Med hänsyn till att de juridiska personernas förvärv i varje fall under en övergångstid i viss omfattning avses skola prövas av Kungl. Maj:t föreligger möjligheter att till ledning för lantbruksnämnderna få till stånd en enhetlig praxis bl. a. i hithörande fall. Av samma skäl kan det också förutsättas att Kungl. Maj:t skyndsamt tar initiativ till erforderlig lagändring, om det visar sig att lagen i förevarande sammanhang utgör ett otillräckligt stöd för rationaliseringsverksamheten.

Den i motionerna I: 647 och II: 767 väckta frågan om förköpsrätt för stat och kommun till sådan mark som företagare med stöd av det nu aktuella stadgandet önskar förvärva omfattas av markvärdekommitténs uppdrag.

Under hänvisning till det anförda avstyrker utskottet bifall till de nu behandlade motionsyrkandena.

De förvärv som avses i 4 § andra stycket *punkt 2* bör enligt motionsyrkandena jämföras med sådana fång som görs av enskild jordbrukare. Enligt motionen I: 654 bör förutsättningarna för prioriteringen samtidigt uppmjukas så att den omfattar även enskild skogsbrukare som vill förvärva skogsbruk av sådan storleksordning att det måste drivas med hjälp av anställd arbetskraft. Såsom framhållits vid remissbehandlingen och understrukits i motionerna saknas inte goda praktiska erfarenheter av mindre och medelstora rena skogsbruk. Skoglig samverkan mellan flera smärre brukningsenheter kan givetvis också möjliggöra ett rationellt skogsbruk. Med hänsyn till skogsmarkens betydelse som råvarubas för en av våra viktigaste exportnärningar och till den pågående starka rationaliseringsprocessen inom skogsbruket måste emellertid, såsom departementschefen funnit, en viss försiktighet vara påkallad, då det gäller att bilda relativt små skogsföretag. Utskottet anser därför, inte minst under beaktande av den lejda arbetskraftens berättigade krav på trygga anställningsförhållanden, att enskild persons förvärv av skogsbruk för skötsel enbart genom anställda bör prövas under hänsynstagande till omständigheterna i det särskilda fallet.

Till samma prioriterade kategori hänfördes i promemorian skogsmarksförvärv av fysisk person som väntas bereda sig stadigvarande inkomst genom eget skogsarbete på egendomen. Begreppet skogsarbete får i förevarande sammanhang anses omfatta inte bara stämpling och avverkning utan även olika skogsvårdande åtgärder, och lagtextens utformning utesluter ej heller att förvärvare för sådant arbete anlitar hjälp av familjemedlem eller

utomstående. Genom att uppta dessa förvärv bland dem, där förvärvstillstånd normalt bör lämnas, har departementschefen i viss utsträckning tillmötesgått den kritik som i förevarande hänseende riktats mot promemorieförslaget. Enligt utskottets mening bör det allmänna ej betagas möjligheten att jämlikt 4 § sista stycket särskilt pröva, huruvida förvärv av ifrågavarande slag är ägnade att tillgodose kraven på rationellt skogsbruk och ändamålsenligt utnyttjande av avkastningen. Utskottet finner således att dessa förvärv ej helt bör jämföras med dem som görs av enskild jordbrukare. Utskottet avstyrker därför bifall till de i berörda delar framställda motionsyrkandena.

Den förmånsställning som sålunda genom Kungl. Maj:ts förslag tillagts förvärvare av s. k. familjeskogsbruk bör enligt flera motioner förstärkas genom att möjligheter öppnas för dem att erhålla statligt kreditstöd i likhet med vad som gäller för enskilda jordbrukare. Departementschefen anser å sin sida att skäl saknas för det allmänna att ekonomiskt stödja dessa företag. Utskottet finner för sin del att en alltför snäv gränsdragning i detta hänseende mellan kombinerade jord- och skogsbruk och rena skogsbruk kan vara ägnad att leda till att olämpliga brukningsenheter av förstnämnda slag bibehålls. Fog syns vidare föreligga för uppfattningen att den senare brukningsformen, vars lämplighet från allmän synpunkt i och för sig ej torde sättas i fråga, blir allt vanligare. Den enskilde förvärvarens ekonomiska ställning kan också tänkas omöjliggöra en konkurrens med mera kapitalstarka förvärvare om lämpliga skogsbruksenheter. Detsamma gäller vid förvärv av tillskottsmark för rationaliseringsändamål. Utskottet anser därför att rationellt skogsbruk av familjetyp åtminstone i viss utsträckning bör kunna främjas av det allmänna genom statligt kreditstöd. Frågan härom bör enligt utskottets mening bli föremål för närmare utredning.

Genom stadgandet i 4 § andra stycket *punkt 3* öppnas möjlighet för innehavare av jordbruk, vilka ej kan ge tillfredsställande försörjning, att utan omotiverade hinder till skäligt pris sälja sin egendom. Enligt utskottets mening kommer Kungl. Maj:ts förslag i denna del att på många håll hälsas med tillfredsställelse. I motionerna I: 657 och II: 777 anses det angeläget att bondejordbruket tillförs erforderlig tillskottsmark och att fastigheterna i övrigt kan utnyttjas som bostäder antingen varaktigt eller för fritidsbruk. Motionärerna yrkar därför sådan ändring i stadgandet, att förvärvaren blir skyldig att avstå från de delar av egendomen som behövs för rationaliseringsändamål. Såsom departementschefen berör torde det ofta bli möjligt för lantbruksnämnderna att lösa in ifrågavarande svaga jordbruk och därefter sälja överflödiga byggnader jämte mark, som är särskilt attraktiv för fritidsändamål, för sig samt överlåta den egentliga jordbruksjorden i rationaliserings-syfte. Departementschefen framhåller också att 5 § kan tillämpas även när blott en mindre del av förvärvsegendomen behövs för sådant ändamål. Vid

angivna förhållanden finner utskottet att motionärernas önskemål kan tillgodoses med den utformning av förevarande stadgande som föreslagits av Kungl. Maj:t.

I motionerna II: 775 samt I: 660 och II: 776 behandlas den situationen att ägarna av kombinerade jordbruks- och fiskefastigheter gemensamt driver fiske inom hela det till fastigheterna hörande vattenområdet efter vissa överenskomna riktlinjer. En överlåtelse av sådan fastighet exempelvis för fritidsändamål anses kunna rubba förutsättningarna för detta fiskes bedrivande och därigenom medföra olägenheter för dem som är beroende av fisket för sin försörjning. Enligt utskottets mening berör motionärerna ett spörsmål som med hänsyn till bl. a. fritidsverksamhetens utveckling torde få ökande aktualitet. Utskottet vill emellertid till en början erinra om att hit hörande förhållanden under vissa förutsättningar kan regleras med stöd av fiskelagstiftningen. Den i motionen II: 775 föreslagna lösningen, att förvärvaren åläggs att avstå vatten- och fiskerätt till annan delägare i fiskevattnet, torde i många fall ej gå att genomföra enligt gällande jorddelningslagstiftning. Enligt Kungl. Maj:ts förslag skall vidare en överlåtelse av angivet slag prövas under beaktande av omständigheterna i det särskilda fallet. Utskottet understryker vikten av att härvid beaktas överlåtelsens inverkan på förutsättningarna för det yrkesmässiga fisket och att lagens möjligheter att genom begränsningar av överlåtelsen eller på annat sätt trygga fiskets bestånd tas tillvara. Någon lagändring av i motionen II: 775 åsyftat slag anser utskottet däremot ej påkallad. Då utskottet därjämte anser sig kunna förutsätta att de i motionerna berörda frågorna ägnas vederbörlig uppmärksamhet och att utvecklingen på området noggrant följs, finner utskottet att någon särskild utredning i ämnet ej heller erfordras.

Enligt motionerna I: 660 och II: 776 framgår det icke tillräckligt tydligt av den föreslagna avfattningen av 5 § första stycket att stadgandet kan tillämpas på alla förvärv som skall prövas enligt 4 §. Utskottet, som hänvisar till den inledande redogörelsen för regleringssystemet och till att stadgandet lämnats utan erinran av lagrådet, avstyrker den föreslagna ändringen.

Övergångsbestämmelserna. I motionerna I: 658 och II: 778 hemställs att den nya jordförvärvslagens giltighetstid skall begränsas till fem år. Utskottet har i det föregående i olika sammanhang understrukit vikten av att initiativ tas till sådana lagändringar som kan finnas påkallade av vunna erfarenheter eller jordbruksutredningens förslag. Något skäl att begränsa lagens giltighetstid för att möjliggöra en sådan anpassning kan ej anses föreligga. Utskottet hänvisar också till att den aviserade utredningen rörande riktlinjerna för den framtida skogspolitiken också kan antas föranleda ändringar i lagstiftningen. Utskottet avstyrker därför ifrågavarande yrkande.

Anslagsfrågor m. m. Departementschefen gör i propositionen vissa uttalanden rörande möjligheterna att i framtiden tillgodose efterfrågan på statsbidrag och kreditgarantier till stöd för den yttre rationaliseringen. I anslut-

ning härtill framhålls i motionerna I: 657 och II: 777 att rationaliseringsanslaget bör ökas så att det allmänna kan avlasta överpriser som kan uppkomma vid rationaliseringsköp. Utskottet anser att något riksdagens ställningstagande i denna fråga i förevarande sammanhang ej erfordras.

Departementschefen finner det vidare angeläget att staten även i fortsättningen har möjlighet att på samma villkor som andra skogsägare öka sitt markinnehav genom förvärv av sådan skogsmark som enligt domänverkets bedömning kan infogas i dess förvaltning. Domänverket anses i princip ej böra förvärva små och spridda skogsmarker, oavsett dessas läge i förhållande till verkets tidigare skogsinnehav. I många fall anses dock den mark som friställs i bygder, där jordbruket viker, med fördel kunna förvärfvas av domänverket. De medel som tillförts markfonden genom försäljningar m. m. sägs ha hittills visat sig tillräckliga för att finansiera skogsmarksinköpen. Om dessa medel blir otillräckliga i framtiden, bör enligt departementschefens mening markfonden förstärkas genom anslag på riksstaten.

I motionerna I: 660 och II: 776 yrkas att riksdagen skall ge till känna att domänverkets förvärv skall begränsas till markförvärv som är ägnade att främja en rationell drift av den skog verket redan innehar. I motionerna I: 651 och II: 771 samt I: 652 och II: 770 hemställs att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skall uttala sin anslutning till departementschefens ställningstagande i anslagsfrågan enligt vad i motionerna närmare anges.

Enligt utskottets mening torde domänverket i regel ej finna anledning att förvärva sådana små och spridda skogsmarker som inte kan förvaltas med tillfredsställande ekonomiskt resultat. Det måste emellertid från allmän synpunkt anses befogat att verket i bygder med vikande jordbruk genom inköp av sådan mark söker skapa förutsättningar för ett rationellt skogsbruk. Utskottet kan således ej biträda vad i motionerna I: 660 och II: 776 i denna del yrkats. Utskottet anser att vad departementschefen anfört endast innebär en anpassning av den statliga inköpspolitiken till de vidgade förvärvsmöjligheter för fysisk och juridisk person som den nya lagen erbjuder. En sådan anpassning kan, såsom departementschefen funnit, nödvändiggöra att markfonden förstärks genom anslag på riksstaten. Det torde få förutsättas att förslag om en dylik förstärkning, därest den visar sig påkallad, kommer att föreläggas riksdagen. Något riksdagens ställningstagande i denna fråga är således nu ej erforderligt. Utskottet anser därför att ej heller motionerna I: 651 och II: 771 samt I: 652 och II: 770 i nu berörda delar bör föranleda någon riksdagens åtgärd.

Utskottet får således hemställa,

A. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 657 och II: 777, såvitt däri yrkats avslag på förevarande proposition, nr 41;

B. att riksdagen med avslag på följande motioner, nämligen

a) I: 647 och II: 767,

- b) I: 652 och II: 770,
- c) I: 654,
- d) I: 657 och II: 777,
- e) I: 658 och II: 778,
- f) I: 659,
- g) I: 660 och II: 776 samt
- h) II: 775,

såvitt däri yrkats ändring i det genom propositionen framlagda förslaget till jordförvärvslag, måtte anta de framlagda lagförslagen;

C. att riksdagen i anledning av följande motioner, nämligen

- a) I: 652 och II: 770,
- b) I: 657 och II: 777 samt
- c) I: 660 och II: 776,

måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning av frågan om statligt kreditstöd vid förvärv och yttre rationalisering av skogsbruksfastighet i av utskottet angivna hänseenden;

D. att följande motioner, nämligen

- a) I: 647 och II: 767,
- b) I: 651 och II: 771,
- c) I: 652 och II: 770,
- d) I: 654,
- e) I: 657 och II: 777,
- f) I: 658 och II: 778,
- g) I: 659,
- h) I: 660 och II: 776 samt
- i) II: 775,

i den mån de ej kan anses besvarade genom vad utskottet ovan anfört och hemställt icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 22 april 1965

På tredje lagutskottets vägnar:

ERIK ALEXANDERSON

Vid detta ärendes behandling har närvarit:

från första kammaren: herrar Alexanderson, Göran Karlsson, Svante Kristiansson, Ebbe Ohlsson, Knut Johansson, Erik Jansson, Åkesson och Sundin;

från andra kammaren: herrar Levin, Nyberg, fru Torbrink, herrar Grebäck, Nilsson i Svalöv, Persson i Tandö, Sundelin och Tobé.

Reservationer

Vid A. i utskottets hemställan

I. av herrar *Sundin* och *Grebäck*, vilka ansett

a) att utskottets utlåtande bort ha följande lydelse:

Begränsningar i rätten — — — (lika med utskottet) — — — den 30 juni i år.

Gällande förvärvslagstiftning, dvs. bolagsförbudslagen och jordförvärvslagen, har varit av stor betydelse för jordbrukets och skogsbrukets utveckling men kan inte i alla delar sägas svara mot tidens krav. En modernisering av förvärvslagstiftningen är därför enligt utskottets mening angelägen.

År 1961 framlade jordlagsutredningen förslag till ny jordförvärvslagstiftning, vilket enligt utskottets uppfattning utgjorde en god anpassning efter tiden krav. Utredningen tog i första hand sikte på att bevara bondebruket och förordade sålunda bibehållande av den målsättning, som gäller för nuvarande förvärvslagstiftning. Remissyttrandena över utredningen gav nära nog genomgående uttryck för den meningen, att tiden inte var mogen för ett avgörande om jordförvärvslagstiftningens framtida utformning. I synnerhet underströk remissinstanserna frågans beroende av de resultat, vartill 1960 års jordbruksutredning kunde komma. Vid behandlingen av propositionen 1963 angående förlängd giltighetstid för nuvarande jordförvärvslag uttalade tredje lagutskottet i sitt av riksdagen godtagna utlåtande vikten av att frågan om en reformering av jordförvärvslagen snarast bringades till sin lösning och att det härvid enligt utskottets mening var naturligt och lämpligt, att frågan löstes i samband med behandlingen av främst jordbruksutredningens och etableringsutredningens förslag.

Under 1964 upprättades i jordbruksdepartementet en promemoria med förslag till ny jordförvärvslag, avsedd att ersätta gällande jordförvärvslag och bolagsförbudslag. Det i förevarande proposition framlagda förslaget är i huvudsaklig överensstämmelse med promemorian.

I Kungl. Maj:ts förslag till ny jordförvärvslagstiftning har rationaliseringsinstrumentet bibehållits. Samhällets aktiva medverkan i strukturrationaliseringen måste givetvis vara ett huvudsyfte för förvärvslagstiftningen.

Det i nuvarande lagstiftning ingående och av jordlagsutredningen bibehållna skyddet för bondebruket har i propositionen emellertid skjutits helt åt sidan. Aktiva jordbrukare skall visserligen enligt förslaget ha kvar förvärvsprioritet. Men vid sidan av dem upptar propositionen en ny prioriterad huvudgrupp, nämligen juridiska och fysiska personer som här i riket driver industriell eller kommersiell verksamhet för förädling av jordbruks- och skogsprodukter eller för distribution av jordbruksprodukter och får

antas syfta till att varaktigt använda egendomens alster i rörelsen. Företag inom handel och industri, vilka eftersträvar jord eller skog som råvarubas, skall alltså enligt propositionen i förvärvshänseende jämsställas med aktiva jordbrukare. Samtidigt har departementschefen i propositionen meddelat sin avsikt att söka tillse, att domänverket får särskilda anslag för väsentligt ökade inköp av framförallt skogsmarker. Beträffande skogsmarken, som är av särskilt intresse i sammanhanget, har departementschefen givit klart förord åt bolags- och statsskogsbruket framför bondeskogsbruket.

Såsom konstaterats i motionerna I: 657 och II: 777 representerar propositionen sålunda en grundsyn och målsättning, som helt avviker från den gällande lagstiftningens syfte att bevara bondebruket och därmed också från den parlamentariska jordlagsutredningens förslag, som bibehöll skyddet för bondebruket som ett huvudsyfte. Propositionen redovisar inte något egentligt underlag, som möjliggör en mera preciserad bedömning av motiven för förslaget till en helt ändrad inriktning av förvärvslagstiftningen eller av de konsekvenser, som ett genomförande av förslaget kommer att leda till i olika avseenden. Såsom framgått innebär propositionen vidare ett frångående av 1963 års riksdags önskemål om lösning av förvärvslagstiftningens problem i samband med behandlingen av jordbruksutredningens och etableringsutredningens förslag. Inte heller för denna avvikelse lämnas i propositionen någon närmare motivering.

Även om propositionen inte innehåller något egentligt underlag för bedömning av konsekvenserna av ett genomförande av Kungl. Maj:ts förslag, framstår dock, såsom framhållits i de ovannämnda motionerna, vissa utvecklingstendenser klart. Målsättningen att låta staten samt bolag och andra sådana kapitalintressen uppköpa stora delar av produktionsmarken medför givetvis tillbakaträngande av bondebruket, vilket får uppfattas som ett huvudsyfte i Kungl. Maj:ts förslag. Överförande av en väsentlig del av bondebrukets produktionsmark till i propositionen avsedda livsmedelsföretag och skogliga förädlingsföretag samt till staten innebär ökad ekonomisk maktkoncentration med hårt centraliserad beslutsprocess. Därmed kan också följa, såsom påvisats i motionerna, negativa befolkningspolitiska konsekvenser. Vid en anslutning av vårt land till EEC eller en ännu större europeisk marknad kan en utformning av förvärvslagstiftningen enligt Kungl. Maj:ts förslag medföra, att skogsmark i väsentlig utsträckning kommer att överföras i utländsk ägo med följd att den viktiga råvarutillgång, som skogen utgör, inte kan nyttiggöras på ett optimalt sätt genom vidareförädling inom landet. En annan konsekvens av Kungl. Maj:ts förslag torde bli, att fastighetsprisnivån särskilt i vissa områden stiger väsentligt över avkastningsvärdet. Resultatet härav torde även bli en negativ inverkan på strukturrationaliseringen. Det sistnämnda måste särskilt befaras, om de lantbruksnämnder, som skall handhava tillämpningen av förvärvslagstiftningen, enligt den nu föreliggande propositionen nr 100 utformas på sådant sätt, att

nuvarande goda kontakter mellan näringsutövare och rationaliseringsorgan inte kan bibehållas.

Med den innebörd, som den förevarande propositionen sålunda måste anses ha, finner utskottet, att densamma inte bör läggas till grund för riksdagens beslut.

Det är givetvis ett primärt samhällsintresse, att jordbrukets och skogsbrukets produktionsmark utnyttjas på bästa sätt. Denna utgångspunkt leder enligt de ovannämnda motionerna till att jordbruket och skogsbruket så långt möjligt bör baseras på företagsformer, där den direkta brukningsrätten nära sammanfaller med äganderätten. Härigenom kan enligt motionärernas bedömning de positiva värden, som den fria företagsamheten och det privata initiativet representerar, tillvaratas på det mest effektiva sättet. En i väsentliga avseenden liknande uppfattning gav 1958 års jordlagsutredning uttryck åt, när den framhöll att anpassningsprocessen underlättas, om jordbrukaren fritt kan disponera sin produktionsapparat och själv bestämma när och på vilka sätt den bör ändras. Den förväntade utvecklingen ökar enligt jordlagsutredningens mening behovet av ett samband mellan brukningsrätt och äganderätt, åtminstone vad gäller det egentliga familj jordbruket.

Utskottet delar jordlagsutredningens och motionärernas uppfattning.

På grundvalen av nämnda grundsyn har motionärerna i ett 8-punktersprogram angivit följande huvudpunkter för en framtida utformning av jordförvärvslagen:

1. Förvärvstillstånd å sådana jordbruk eller kombinerade brukningsenheter, som är eller med rimliga insatser kan bli ändamålsenliga, skall i första hand förbehållas sådana personer, som yrkesmässigt och varaktigt vill ägna sig åt jordbruket och/eller skogsbruket å ifrågavarande enheter.

2. Juridiska personer bör med det undantag som framgår av punkten 6 nedan medges tillstånd att förvärva bondejordbruk eller bondeskogsbruk endast under förutsättning av att motsvarande mark avstås till främjande av en förbättrad arrondering.

3. Förvärvstillstånd bör medges för förvärv, som medför att förvärvaren tillhörig brukningsenhet vinner i ändamålsenlighet, såvida förvärvsfastigheten icke befinnes böra tagas i anspråk för rationalisering av annan fastighet.

4. Jordbruk, som varken i befintligt skick eller efter tekniskt och ekonomiskt rimliga rationaliseringsåtgärder kan ge ägaren tillfredsställande försörjning, bör få köpas av samtliga kategorier av förvärvare under förutsättning att vederbörande avstår från de delar av jordbruks- eller skogsmarken, som behövs för rationaliseringsändamål.

5. Skogsbruksföretag med bärkraft motsvarande familj jordbruket eller uppbyggbara till sådan bärkraft bör i första hand få förvärvas av enskilda personer, som avser att skaffa sig sin huvudsakliga arbetsinkomst av företaget.

6. Inom bygder med överloppsskog bör förvärvstillstånd i fråga om sådan skogsmark ges med här nämnd ordning:

a) enskilda personer, som avser att skaffa sig sin huvudsakliga arbetsinkomst på fastigheten;

b) gemensamhetsskogar och skogsallmänningar;

c) enskilda personer, även om de icke avser att skaffa sig sin huvudsakliga arbetsinkomst på fastigheten;

d) skogsindustrieföretag med bygdeanknytning, utan absolut skyldighet för förvärvaren att avstå motsvarande kompensationsmark.

7. Rationaliseringsanslaget bör ökas så att det allmänna kan avlasta överpriser, som kan förekomma vid rationaliseringsköp, och erforderligt statligt kreditstöd bör lämnas även för förvärv av privatägda rena skogsbruk, som avser att ge ägaren hans huvudsakliga arbetsinkomst, samt för förvärv av mark för bildande av gemensamhetsskogar och skogsallmänningar.

8. Kommunernas fria förvärvsrätt bör inskränkas till förvärv inom kommunens egna gränser. Ecklesiastika jordförvärv bör underställas jordpolitisk prövning.

Utskottet delar motionärernas uppfattning, att jordförvärvslagstiftningen bör utformas i huvudsaklig överensstämmelse med det angivna 8-punktersprogrammet.

Den förevarande propositionen innebär såsom framgått en ny grundsyn och målsättning, som helt avviker från nuvarande förvärvslagstiftning och det förslag, som den parlamentariska jordlagsutredningen framlade 1961. Såsom även framgått saknar propositionen i stort sett underlag för en mera ingående bedömning av lagförslagets konsekvenser. Det är enligt utskottets mening anmärkningsvärt, att Kungl. Maj:t baserat ett förslag med en helt ny grundsyn och målsättning enbart på en departementspromemoria. En så central lagstiftning som den beträffande jordförvärvet bör enligt utskottets mening inte reformeras annat än på grundvalen av en parlamentarisk utredning.

Den pågående jordbruksutredningen måste ta ställning även till förvärvslagstiftningens problem. Den framtida jordbrukspolitik och rationaliseringsmålsättning, som jordbruksutredningen kommer att föreslå, måste givetvis i dominerande avseende bli avgörande för förvärvslagstiftningens utformning. Detsamma gäller på ifrågavarande område beträffande etableringsutredningen. I de förutnämnda motionerna har därför framhållits, att förvärvslagstiftningen i enlighet med det av 1963 års riksdag uttalade önskemålet bör reformeras i samband med behandlingen av jordbruksutredningens och etableringsutredningens förslag. Utskottet instämmer häri.

På grundvalen av ovan angivna ståndpunkt yrkas i motionerna I: 657 och II: 777 dels att sagda motioner i den del de avser huvudlinjer för en

jordförvärvslagstiftning skall överlämnas till 1960 års jordbruksutredning, dels att den gällande jordförvärvslagens giltighetstid skall förlängas till och med den 30 juni 1967. Utskottet tillstyrker dessa yrkanden.

Av det anförda framgår, att utskottet i förvarande sammanhang inte har anledning att till realbehandling uppta övriga motioner, vilka samtliga avser ändringar i Kungl. Maj:ts nu föreliggande förslag.

b) att utskottet bort hemställa:

I. att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 657 och II: 777 avslå propositionen nr 41, med förklaring att jordförvärvslagstiftningen bör reformeras i samband med behandlingen av jordbruksutredningens och etableringsutredningens förslag;

II. att riksdagen med bifall till motionerna I: 657 och II: 777 måtte antaga följande förslag till

Lag

angående fortsatt giltighet av lagen den 3 juni 1955 (nr 272) om inskränkning i rätten att förvärva jordbruksfastighet (jordförvärvslagen)

Härigenom förordnas, att lagen den 3 juni 1955 om inskränkning i rätten att förvärva jordbruksfastighet (jordförvärvslagen), vilken enligt lag den 1 mars 1963 (nr 30) gäller till och med den 30 juni 1965, skall äga fortsatt giltighet till och med den 30 juni 1967;

III. att riksdagen med bifall till motionerna I: 657 och II: 777 måtte besluta att överlämna sagda motioner i den del de avser huvudlinjer för en jordförvärvslagstiftningsreform till 1960 års jordbruksutredning;

IV. att riksdagen måtte avslå följande motioner, nämligen

- a) I: 647 och II: 767,
- b) I: 651 och II: 771,
- c) I: 652 och II: 770,
- d) I: 654,
- e) I: 658 och II: 778,
- f) I: 659,
- g) I: 660 och II: 776 samt
- h) II: 775.

II. av herrar *Akesson* och *Nyberg*.

Vid B. i utskottets hemställan

Till 1 §

III. av herrar *Alexanderson, Ebbe Ohlsson, Åkesson, Nyberg, Nilsson* i Svalöv och *Tobé* samt — i andra hand — av herrar *Sundin* och *Grebäck*, vilka ansett

a) att utskottets yttrande vid denna paragraf bort ha följande lydelse:

I motionerna — — — (lika med utskottet) — — — jordpolitisk prövning.

Såsom framhållits i departementspromemorian får jordförvärvslagens viktigaste uppgift numera anses vara att främja jordbrukets och skogsbrukets yttre rationalisering. I syfte att främja en så rationell drift som möjligt skall sålunda enligt 5 § prövas, huruvida egendom som avses med förvärvsansökan bör tas i anspråk för att underlätta bildandet av bruksenheter med ändamålsenlig storlek och ägoanordning. Undantag har från skyldighet att söka tillstånd hittills gällt beträffande förvärv av staten eller från staten. Enligt utskottets mening är det knappast möjligt att beträffande statliga förvärv uppställa formellt krav på förvärvstillstånd. Det måste emellertid anses angeläget att lantbruksnämnd i samband med statliga förvärv av jordbruksfastighet för annat ändamål än som avses i 5 § erhåller möjlighet att pröva, om egendomen eller del därav erfordras för rationaliseringsändamål. Utskottet anser därför att vederbörande statliga verk eller myndighet bör vara skyldig att inhämta lantbruksnämndens yttrande över ifrågasatta förvärv av angivet slag. Bestämmelse härom bör intas i lagtexten. Utskottet förutsätter, att om lantbruksnämndens yttrande innehåller, att egendomen erfordras för rationaliseringsändamål, förvärv för statens räkning icke fullföljes utan att det underställes Kungl. Maj:ts prövning. De kommunala förvärven bör i överensstämmelse med vad som gällde enligt 1955 års jordförvärvslag i dess ursprungliga lydelse i princip omfattas av tillståndstvånget. Anledning kan dock ej anses föreligga att pröva dessa förvärv enligt 4 §. Däremot bör förvärv av kommun liksom övriga förvärv prövas ur rationaliseringssynpunkt enligt de regler, som innefattas i 5 och 6 §§. I enlighet med det anförda bör 1 § första stycket ändras så att i punkt 1 stadgas undantag jämväl beträffande förvärv som görs av staten, punkten 2 utgå samt efterföljande punkter erhålla ändrad numrering.

b) att utskottet beträffande 1 § bort hemställa:

att riksdagen i anledning av motionerna I: 657 och II: 777, I: 658 och II: 778 samt I: 660 och II: 776 måtte för sin del antaga förslag till jordförvärvslag med sådan ändring att 1 § erhåller följande lydelse:

1 §.

Fast egendom, som är taxerad såsom jordbruksfastighet, må ej utan tillstånd av lantbruksnämnd förvärfvas genom

köp, byte eller gåva;

tillskott till bolag eller förening;

utdelning eller skifte från bolag eller förening;

fusion enligt 175 § lagen den 14 september 1944 (nr 705) om aktiebolag.

Förvärvstillstånd fordras dock ej

1. om egendomen förvärfvas av staten eller från staten;

2. om egendomen enligt medgivande av Konungen förvärfvas för kyrkligt ändamål eller fånget prövats enligt lagen den 4 januari 1927 (nr 1) angående tillstånd till försäljning av kyrklig jord i vissa fall samt till upplåtelse av sådan jord under tomträtt;

3. om egendomen förvärfvas av kreditinrättning vilken enligt lag eller enligt reglemente eller bolagsordning, som Konungen fastställt, är skyldig att åter avyttra densamma;

4. om förvärvaren är fångesmannens make och ej heller om förvärvaren eller, när makar förvärva gemensamt, endera av dem är fångesmannens eller också, om denne är gift, hans makes avkomling, adoptivbarn, syskon eller adoptivbarns eller syskons avkomling, allt under förutsättning att fångesmannen ej enligt 12 § är skyldig att avyttra egendomen;

5. om fånget skall prövas enligt 1, 2 eller 4 § lagen den 30 maj 1916 (nr 156) om vissa inskränkningar i rätten att förvärva fast egendom eller gruva eller aktier i vissa bolag;

6. om förvärvet sker genom inrop på exekutiv auktion;

7. om egendomen ingår i stadsplan eller enligt byggnadsplan, fastställd efter den 1 januari 1948, är avsedd för annat ändamål än jordbruk eller skogsbruk;

8. om egendomen utgör fastighet som genom avstyckning bildats för annat ändamål än jordbruk eller skogsbruk och ej därefter undergått taxering;

9. om andel i fastighet förvärfvas av någon som redan äger till samma taxeringsenhet hörande andel i fastigheten och ej enligt 12 § är skyldig att avyttra sistnämnda andel;

10. om egendomen utgör fideikommiss eller ingår i fideikommissbo under avveckling och förvärvet sker genom tillskott i samband med teckning av aktier.

Innan fast egendom, som avses i denna §, förvärfvas av annan statlig myndighet än lantbruksnämnd skall yttrande inhämtas från lantbruksnämnden huruvida egendomen bör tagas i anspråk för rationaliseringsändamål.

Till 4 §

IV. av herrar *Alexanderson, Ebbe Ohlsson, Åkesson, Nyberg, Nilsson* i Svalöv och *Tobé* samt — i andra hand — av herrar *Sundin* och *Grebäck*, vilka ansett

a) att det avsnitt av utskottets yttrande som börjar på s. 37 med orden »I såväl remissyttranden» och slutar på s. 40 med orden »av Kungl. Maj:t» bort ha följande lydelse:

I såväl remissyttranden som motioner har det under hänvisning särskilt till de juridiska personernas förvärv ansetts vara en brist i förslaget, att däri ej öppnas möjlighet att som villkor för förvärvstillstånd kräva att förvärvaren för rationaliseringsändamål avstår viss skogsmark som han redan innehar. Härvid har bl. a. åberopats den på sina håll rådande ägosplittringen och bolagens obenägenhet att avstå från mindre skogsskiften som ligger insprängda i annans skogsinnehav. Vad sålunda anförts är otvivelaktigt förtjänt av allvarligt beaktande. Skogsindustriföretagens organisationer har emellertid vid remissbehandlingen framhållit att motiven för storskogsbruket att behålla dylika skiften bortfaller, om de föreslagna lagreglerna antas. I samma riktning bör verka svårigheterna att vinna ett tillfredsställande ekonomiskt utbyte av sådana spridda skogsinnehav. I likhet med departementschefen anser utskottet det därför kunna förutsättas att rationaliseringsorganen i sin fortlöpande verksamhet för avveckling av irrationella markinnehav skall nå tillfredsställande resultat på frivillighetens väg. Departementschefen framhåller att ett särskilt lämpligt tillfälle att inleda förhandlingar av ifrågavarande slag kan erbjuda sig, då ägaren söker tillstånd till förvärv av annan mark. Enligt utskottets mening kan det i vissa sådana fall från rationaliseringssynpunkt framstå som ett starkt allmänt intresse att sökanden i utbyte ställer exempelvis en enklav till förfogande för rationaliseringsändamål. I ett dylikt fall bör en sökandes vägran att tillmötesgå rationaliseringsorganens önskemål kunna anses utgöra ett sådant särskilt skäl mot att godta fångtet som avses i 4 § sista stycket. Detta bör enligt utskottets mening klart utsägas i lagtexten. Det bör emellertid icke såsom för närvarande är fallet uppställas som ett villkor, att dylik avhändelse sker. Förvärvstillstånd bör sålunda medgivnas även om förvärvaren icke innehar lämplig mark, vars sammanläggning med annan brukningsdel medför väsentliga fördelar, eller om någon ur rationaliseringssynpunkt lämplig spekulant på dylik mark icke finnes. I fall frågan om förvärvstillstånd skall beviljas är tveksam bör emellertid den omständigheten, att förvärvaren är villig att ställa ur rationaliseringssynpunkt lämplig mark till förfogande inverka på beslutet. Det angivna stadgandet utgör efter denna ändring vid sidan av expropriationslagens bestämmelser om tvångsförvärv i rationaliseringssyfte ett påtryckningsmedel i myndigheternas hand vid förhandlingarna och inne-

fattar också den i motionerna begärda möjligheten att kräva kompensationsmark. Med hänsyn till att de juridiska personernas förvärv i varje fall under en övergångstid i viss omfattning avses skola prövas av Kungl. Maj:t föreligger möjligheter att till ledning för lantbruksnämnderna få till stånd en enhetlig praxis bl. a. i hithörande fall. Av samma skäl kan det också förutsättas att Kungl. Maj:t skyndsamt tar initiativ till erforderlig lagändring, om det visar sig att lagen i förevarande sammanhang utgör ett otillräckligt stöd för rationaliseringsverksamheten. Den i motionerna I: 647 och II: 767 väckta frågan om förköpsrätt för stat och kommun till sådan mark som företagare med stöd av det nu aktuella stadgandet önskar förvärva omfattas av markvärdekommitténs uppdrag, varför utskottet avstyrker bifall till dessa yrkanden.

De förvärv som avses — — — (lika med utskottet) — — — rationellt skogsbruk. Utskottet anser för sin del att enskild person som vill förvärva en skogsfastighet i syfte att yrkesmässigt och varaktigt ägna sig åt skogsbruk på egendomen alltid bör kunna få tillstånd därtill, i den mån objektet inte anses böra tas i anspråk för rationalisering av andra brukningsenheter. Här för erfordras ändring av 4 § första stycket, varjämte behovet av särbestämelsen i 4 § andra stycket punkt 2 bortfaller.

Genom stadgandet i — — — (lika med utskottet s. 39) — — — av Kungl. Maj:t.

Vid sidan av de ovan angivna ändringarna bör enligt utskottets mening lagrummet omarbetas så att därav tydligare framgår, vilka bestämmelser som reglerar tillståndsgivningen i olika fall.

I det första stycket bör sålunda i enlighet med propositionen intas en bestämmelse att förvärvstillstånd må vägras, om det kan antas att förvärvarens huvudsakliga syfte med fånget inte är att själv yrkesmässigt och varaktigt ägna sig åt jordbruk eller skogsbruk på egendomen. Att tillstånd må vägras innebär emellertid icke att så allmänt skall ske, utan tillstånd bör efter prövning av omständigheterna i det särskilda fallet meddelas även för icke jordbrukare, därest icke särskilda skäl talar däremot. I andra stycket bör utsägas att tillstånd i vissa angivna fall ej utan särskilda skäl må vägras med stöd av första stycket. I ett tredje stycke bör som en exemplifiering anges vissa skäl, som vid prövning av skogsförvärv enligt andra stycket i främsta rummet bör beaktas, nämligen tillgodoseende av fastighetens rationella utnyttjande och den nyssnämnda kompensationsynpunkten. Prövningen bör emellertid oaktat denna exemplifiering ske med beaktande av samtliga i det särskilda fallet föreliggande omständigheter, bl. a. de av departementschefen i dylikt avseende nämnda. Slutligen bör i ett sista stycke fastslås att lagrummet ej är tillämpligt på kommunala förvärv.

b) att utskottet beträffande 4 § bort hemställa:

att riksdagen i anledning av motionerna I: 654, I: 657 och

II: 777, I: 658 och II: 778 samt I: 660 och II: 776 måtte för sin del antaga förslag till jordförvärvslag med sådan ändring att 4 § erhåller följande lydelse:

4 §.

Förvärvstillstånd må vägras, om anledning finnes till antagande att förvärvarens huvudsakliga syfte med fånet icke är att själv eller, såvitt rör sambruksförening, genom medlemmarna yrkesmässigt och varaktigt ägna sig åt jordbruk eller skogsbruk på egendomen.

Tillstånd må dock ej utan särskilda skäl vägras med stöd av första stycket

1. om förvärvaren här i riket driver industriell eller kommersiell verksamhet för förädling av jordbruks- eller skogsprodukter eller för distribution av jordbruksprodukter och får antagas med fånet huvudsakligen åsyfta att varaktigt tillgodogöra sig egendomens alster i rörelsen;

2. om fånet avser jordbruk, som uppenbarligen varken i befintligt skick eller efter tekniskt och ekonomiskt rimliga rationaliseringsåtgärder kan ge sin innehavare tillfredsställande försörjning;

3. om fånet medför att bruksenhetsenhet, som redan tillhör förvärvaren vinner i ändamålsenlighet.

Vid prövning enligt andra stycket bör bland annat beaktas huruvida fånet är ägnat att tillgodose kraven på rationellt jord- och skogsbruk och ändamålsenligt utnyttjande av avkastningen och huruvida förvärvaren i samband med fånet genom att avstå mark för i 5 § första stycket angivna ändamål får anses ha medverkat till jordbrukets eller skogsbrukets rationalisering.

Tillstånd må ej med stöd av denna paragraf vägras, om förvärvaren är kommun eller annan dylik samfällighet.

Till övergångsbestämmelserna

V. av herrar *Alexanderson, Ebbe Ohlsson, Akesson, Nyberg, Nilsson* i Svälöv och *Tobé* samt — i andra hand — av herrar *Sundin* och *Grebäck*, vilka ansett

a) att utskottets yttrande vid dessa stadganden bort ha följande lydelse:

I motionerna I: 658 och II: 778 hemställs att den nya jordförvärvslagens giltighetstid skall begränsas till fem år. Skulle det under de närmaste åren visa sig att bolagen kommer att inköpa skogsmark i sådan omfattning att en mera genomgripande förändring av ägofördelningen i fråga om skogsmarksinnehav uppkommer, bör bestämmelserna revideras. Som framhålles i motionerna talar för en tidsbegränsad lagstiftning även att jordbruksutredningen, när dess förslag om några år blir färdigt och remissbehandlat, kan böra föranleda modifieringar i förvärvslagstiftningen. Utskottet tillstyrker därför motionernas hemställan att den nya jordförvärvslagstiftningens giltighet begränsas till i första hand fem år från ikraftträdandet.

- b) att utskottet beträffande övergångsbestämmelserna bort hemställa:
att riksdagen med bifall till därom i motionerna I: 658 och II: 778 framställt yrkande måtte för sin del antaga förslag till jordförvärvslag med sådan ändring att första stycket i övergångsbestämmelserna erhåller följande lydelse:
Denna lag träder i kraft den 1 juli 1965, då giltighetstiden för jordförvärvslagen den 3 juni 1955 (nr 272) utgår, och gäller till och med den 30 juni 1970.

Vid C i utskottets hemställan

VI. av herrar *Alexanderson, Ebbe Ohlsson, Akesson, Nyberg, Nilsson* i Svalöv och *Tobé* samt — i andra hand — av herrar *Sundin* och *Grebäck*, vilka ansett

a) att det avsnitt av utskottets yttrande som börjar på s. 39 med orden »Den förmånsställning som» och slutar med »närmare utredning» bort ha följande lydelse:

Enligt flera motioner bör möjlighet öppnas för förvärvare av s. k. familjeskogsbruk att erhålla statligt kreditstöd i likhet med vad som gäller för enskilda jordbrukare. Departementschefen anser å sin sida att skäl saknas för det allmänna att ekonomiskt stödja dessa företag. Utskottet finner för sin del att en alltför snäv gränsdragning i detta hänseende mellan kombinerade jordbruk och rena skogsbruk kan vara ägnad att leda till att olämpliga brukningsenheter av förstnämnda slag bibehålls. Fog syns vidare föreligga för uppfattningen att den senare brukningsformen, vars lämplighet från allmän synpunkt i och för sig ej torde sättas i fråga, blir allt vanligare. Den enskilde förvärvarens ekonomiska ställning kan också tänkas omöjliggöra en konkurrens med mera kapitalstarka förvärvare om lämpliga skogsbruksenheter. Detsamma gäller vid förvärv av tillskottsmark för rationaliseringsändamål. Utskottet anser i enlighet med vad som framhållits i flera motioner att innehavare av s. k. familjeskogsbruk liksom innehavare av familj jordbruk bör kunna komma i åtnjutande av statlig kreditgaranti. Vad utskottet sålunda anfört bör ges Kungl. Maj:t till känna.

b) att utskottet vid C. bort hemställa:

att riksdagen i anledning av motionerna I: 652 och II: 770, I: 657 och II: 777 samt I: 660 och II: 776 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t såsom sin mening giva till känna vad utskottet anfört rörande statligt kreditstöd till innehavare av familjeskogsbruk.

Vid D i utskottets hemställan

Beträffande domänverkets markförvärv

VII. av herrar *Alexanderson, Ebbe Ohlsson, Akesson, Nyberg, Nilsson* i Svalöv och *Tobé* samt — i andra hand — av herrar *Sundin* och *Grebäck* vilka ansett

a) att det avsnitt av utskottets utlåtande som börjar på s. 41 med orden »Enligt utskottets mening» och slutar med »någon riksdagens åtgärd» bortha följande lydelse:

Även i motionerna I: 657 och II: 777 samt I: 658 och II: 778 anföres starkt kritiska synpunkter mot ett vidgat statligt markinnehav — dock utan att anslagsfrågorna direkt beröres. I det sistnämnda motionsparet framhålles att stark återhållsamhet måste iakttagas, när det gäller en nettoökning av det statliga markinnehavet. Utskottet instämmer i omdömet att utvecklingen inte får leda till en successiv socialisering av jord och skog. Domänverkets markförvärv bör enligt utskottets mening inskränkas till att gälla områden som medför arronderingsförbättringar. Verket bör ej förvärva sådana små och spridda skogsmarker, som inte kan förvaltas med tillfredsställande ekonomiskt resultat. Om en förstärkning av markfonden mot förmodan skulle nödvändiggöras trots en sådan förvärvspolitik från domänverkets sida förutsättes att förslag därom förelägges riksdagen. Motionerna I: 651 och II: 771 samt I: 652 och II: 770 avstyrkes med hänvisning till ovanstående av utskottet. Vad utskottet i anledning av motionerna I: 657 och II: 777, I: 658 och II: 778 samt I: 660 och II: 776 anfört om domänverkets markförvärv torde ges Kungl. Maj:t till känna.

b) att utskottet vid D. såvitt nu är i fråga bort hemställa,

att riksdagen i anledning av motionerna I: 657 och II: 777, I: 658 och II: 778 samt I: 660 och II: 776 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t såsom sin mening giva till känna vad utskottet anfört beträffande domänverkets markförvärv.

Särskilt yttrande

av herrar *Ebbe Ohlsson* och *Nilsson* i Svalöv, vilka anfört:

I likhet med vissa remissinstanser anser vi att det hade varit angeläget att hela komplexet av bestämmelser för den framtida jordbrukspolitiken kunde lösas i ett sammanhang, detta inte minst med tanke på de problem som uppstår i samband med de europeiska samarbetssträvandena och EEC:s jordbrukspolitik. Det torde heller knappast kunna bestridas att när giltighetstiden för gällande jordförvärvslag förlängdes förutsattes att 1960 års jord-

bruksutredning skulle varit färdig med sitt arbete så, att riksdagen kunde ha förelagts proposition i ärendet innan giltighetstiden för nuvarande lag utgått. Detta hade enligt vår mening varit logiskt och riktigt. Då nu emellertid riksdagen förelagts proposition i jordförvärvsfrågan, innan det slutliga resultatet av 1960 års jordbruksutredning föreligger, har vi icke funnit tillräckliga skäl föreligga för att undandra oss medverkan i frågans sakbehandling.